מסכת בכורות פרק ח' – "יֵשׁ בְּכוֹר"

1. מו, א–ב

מַתְנִיתִין

יֵשׁ בְּכוֹר לְנַחֲלָה, וְאֵינוֹ בְּכוֹר לַכֹּהֵן,
בְּכוֹר לַכֹּהֵן, וְאֵינוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה,
בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְלַכֹּהֵן,
וְיֵשׁ שֶׁאֵינוֹ בְּכוֹר, לֹא לְנַחֲלָה, וְלֹא לַכֹּהֵן.

אֵיזֶהוּ "בְּכוֹר לְנַחֲלָה, וְאֵינוֹ בְּכוֹר לַכֹּהֵן"?

הַבָּא אַחַר נְפָלִים, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא אֶת רֹאשׁוֹ חַי,

וּבֶן תִּשְׁעָה, שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ מֵת.

הַמַּפֶּלֶת בְּמִין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף,
דִּבְרֵי **רַבִּי מֵאִיר**.
וַ**חֲכָמִים** אוֹמְרִים:
עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ מִצּוּרַת אָדָם.

הַמַּפֶּלֶת סַנְדָּל,
אוֹ שַׁלְיָא,
אוֹ שָׁפִיר מְרוּקָּם.

וְהַיּוֹצֵא מְחוּתָּךְ,
הַבָּא אַחֲרֵיהֶם - בְּכוֹר לְנַחֲלָה, וְאֵין בְּכוֹר לַכֹּהֵן.

מִי שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בָּנִים, וְנָשָׂא אִשָּׁה שֶׁבְּכָר יָלְדָה,
עוֹדָהּ שִׁפְחָה וְנִשְׁתַּחְרְרָה,
עוֹדָהּ נָבְרִית וְנִתְגַּיְּרָה, מִשֶּׁבָּאת לְיִשְׂרָאֵל יָלְדָה - בְּכוֹר לְנַחֲלָה, וְאֵין בְּכוֹר לַכֹּהֵן.

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר:
בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְלַכֹּהֵן,
שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּטֶר רֶחֶם בְּיִשְׂרָאֵל"[282]
(ראה שמות יג, ב),
עַד שֶׁיִּפְטְרוּ רֶחֶם מִיִּשְׂרָאֵל.

מִי שֶׁהָיוּ לוֹ בָּנִים, וְנָשָׂא אִשָּׁה שֶׁלֹּא יָלְדָה,
נִתְגַּיְּרָה מְעוּבֶּרֶת,
נִשְׁתַּחְרְרָה מְעוּבֶּרֶת,
וְיָלְדָה הֵיא וּבִתָּהּ,
הֵיא וּלְוָיָה,
הֵיא וְאִשָּׁה שֶׁבְּכָר יָלְדָה,

וְבֶן מִי שֶׁלֹּא שָׁהֲתָה לְאַחַר בַּעֲלָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְנִשֵּׂאת וְיָלְדָה,
וְאֵינוֹ יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן,
אִם בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן - בְּכוֹר לַכֹּהֵן, וְאֵינוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה.

גְּמָרָא

מו,ב

אָמַר שְׁמוּאֵל:
אֵין הָרֹאשׁ פּוֹטֵר בִּנְפָלִים.

מַאי טַעְמָא?

[282] קַדֶּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבִבְהֵמָה לִי הוּא

רש"י

מתני'
יש בכור לנחלה. ליטול פי שנים:
לכהן. לתת לכהן פדיונו ה' סלעים:
הבא אחר נפלים. שיצא ראשו של נפל חי כגון שהיו תאומים אחד נפל ואחד כלו לו חדשיו והוציא נפל ראשו חי והחזירו ובא חבירו וקדמו ויצא זה האחרון בכור לנחלה דראשון לא הפסידו ואע"ג דראשו שהוציא חשוב לידה מעליא מ"ט דגבי נחלה כתיב ראשית אונו מי שלב אביו דוה עליו אם מת יצא נפל שהוציא ראשו ראשון והוי כילוד דלאו בר קיימא הוא ואין לבו דוה עליו אבל לענין כהן פטור האי ולד אחרון דבפטר רחם תליא מילתא והרי ראשון פטר את הרחם:
ובן ט' שיצא ראשו מת. והחזירו ויצא אחיו הוי בכור לנחלה דהא ראשון לא חשיב שאין הלב [אביו] דוה עליו ולענין כהן פטר רחם הוא אבל יצא ראשון בן ט' חי ואח"כ החזירו ומת בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו:
וכן המפלת בהמה כו'. למיפטר מנחלה לא חשיבי דאין הלב דוה עליהם אבל פטר רחם מיהא הוו:
עד שיהא בו מצורת האדם. לא חשיב פטר רחם והבא אחריו בכור אף לכהן:
סנדל. שאין לו צורת פנים:
או שליא. שהרי אין שליא בלא ולד אלא שנימוח ומיהו פטר רחם הוי:
שפיר. עור ממש של ולד:
מרוקם. מפרש במסכת נדה בהמפלת (דף כה.) מהו ריקומו של שפיר:
מחותך. אברים אברים ויצא כו' הוי פטר רחם אבל ראש מחותך לא פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחותך הני נמי בכור לכהן:
שכבר ילדה כו'. דלענין נחלה תליא מילתא באב דכתיב (דברים כא) ראשית אונו ולענין כהן פטר רחם:
עודה שפחה. אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה ונשתחררה עכשיו:
עובדת כוכבים ונתגיירה. ומשבחת ליד ישראל ילדה נמי הוי בכור לנחלה שהרי לזה לא היו בנים ולכהן לא דאינו פטר רחם:
לנחלה ולכהן. דבנים הנולדו לה בהיותה עובדת כוכבים לא פטרי:
נתגיירה מעוברת. ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטר רחם הוא בישראל ולא לנחלה דהורתו שלא בקדושה ולאו בר נחלה הוא וזרע מצרי רחמנא אפקריה דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם:
היא וכהנת. או בת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת ואין ידוע איזה ולד של ישראל:
או היא ולויה. דלויה נמי פטור בנה מחמש סלעים כדאמרן בפ"ק:
או היא ואשה שכבר ילדה. ואין ידוע איזו בנה בכור לכהן ורבותא קא משמע לן דבעלה של מבכרת חייב ה' סלעים לכהן דהבן זכר יש לו כל היכא דאיתיה ולא לנחלה דהא לא ידע בריה דמאן הוא:
וכן מי שלא שהתה כו'. נמי בכור לכהן והוא יפדה עצמו ולא לנחלה דהא לא ידע מאן ירית ובגמ' פריך דאפילו פשוט נמי לא הוי:

גמ'
אין הראש פוטר בנפלים. בן שמנה שהוציא ראשו חי והחזירו וקדמו אחיו ויצא הוי בכור לכהן שאין ראש הנפל פוטרו עד שיצא ראשו ורובו:

"כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו"[283] (בראשית ז, כב),
כָּל הֵיכָא דְּנִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו - הוּא דְּחָשֵׁיב רֵישֵׁיהּ,
אִידָךְ - לֹא חָשֵׁיב רֵישֵׁיהּ.

תְּנַן:
"הַבָּא אַחַר נְפָלִים, שָׁיָצָא רֹאשׁוֹ חַי,
וּבֶן תִּשְׁעָה, שָׁיָצָא רֹאשׁוֹ מֵת".
קָתָנֵי מִיהָא: "רֹאשׁוֹ"!

מַאי "רֹאשׁוֹ"?
רוּבּוֹ.

וְלִיתְנֵי: "רוּבּוֹ"!

בְּדִין הוּא דְּאִיבָּעֵי לֵיהּ לְמֵיתְנֵי: "רוּבּוֹ",
וַאֲיִדֵי דְּקָא בָּעֵי לְמֵיתְנֵי סֵיפָא: "בֶּן תִּשְׁעָה, שָׁיָצָא רֹאשׁוֹ מֵת",
טַעֲמָא - דְּרֹאשׁוֹ מֵת,
הָא רֹאשׁוֹ חַי - הַבָּא אַחֲרָיו, בְּכוֹר לְנַחֲלָה נַמִּי לָא הָוֵי,
תְּנָא רֵישָׁא נַמִּי: "רֹאשׁוֹ".

וּמַאי קָא מַשְׁמַע לָן?
דְּכֵיוָן דְּמַפֵּיק לֵיהּ רֵישֵׁיהּ - הָוָה לֵידָה?!
תָּנֵינָא:
"הוֹצִיא רֹאשׁוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֶחֱזִירוֹ - הֲרֵי זֶה בְּיָלוּד"!

וְכִי תֵּימָא: אַשְׁמוּעִינַן בְּהֵמָה, וְקָא מַשְׁמַע לָן בְּאָדָם,
דְּאָדָם מִבְּהֵמָה - לָא יָלֵיף, דְּלֵית לָהּ פְּרוֹזְדוֹר,
בְּהֵמָה מֵאָדָם - לָא יָלְפָא, מִשּׁוּם דְּחָשֵׁיב פַּרְצוּף פָּנִים דִּידֵיהּ,
הָא נַמִּי תָּנֵינָא:
"יָצָא בְּדַרְכּוֹ - מְשַׁיֵּיצֵא רוֹב רֹאשׁוֹ.
וְאֵיזֶהוּ רוֹב רֹאשׁוֹ?
מְשֻׁתֵּצֵא פַּדַּחְתּוֹ".
תִּיוּבְתָּא דִּשְׁמוּאֵל!

תִּיוּבְתָּא.

רש"י

רוח חיים באפיו. מי שהוא בן חיים הלך אחר אפיו דהיינו ראשו אבל אי לאו בר קיימא הוא לא חשיבי אפיה:
קתני מיהא נפל שיצא ראשו. פוטר הבא אחריו מכאן:
איידי דבעי למתני סיפא בן ט' שיצא ראשו מת. דלא מצי למיתני רובו בהדיא אע"ג דאיהו גופיה לא משמע אלא רובו ואהכי לא מצי למיתני בסיפא רובו משום דבעי למידק מינה טעמא דראשו מת הא ראשו חי אפי' בכור לנחלה לא הוי האחרון דראשו בן ט' חי ודאי הוי לידה ואי הוה תני רובו מת הוה משמע הא רובו חי לא הוי אחרון בכור אפי' לנחלה אבל אם יצא ראשו חי לא הוי משמע השתא דאחרון מפסיד הנחלה ואנן קיימין דראשו חי הוי כילוד משום הכי תנא ראשו ברישא ובסיפא ואע"ג דסיפא גופה דקתני ראש מת לא הוי אלא ראשו ורובו:
ומאי קמ"ל. מתני' אי אמרת בשלמא ראשו דוקא אשמעינן דראש הנפלים פוטרו ותנא סיפא אטו רישא אלא אי אמרת ראשו לאו דוקא ואין הראש פוטר בנפלים השתא לא אשמעינן מינה אלא דיוקא דדייקינן טעמא דראשו מת הא ראשו חי אפי' בכור לנחלה נמי לא הוי דכיון דאפיק בן ט' חי רישיה הואיל ולאו נפל הוא הוי לידה אפי' החזירו:
הא תנינא. בפ' בהמה המקשה הוציא עובר ראשו בשעת שחיטת אמו הרי זה כילוד אפי' החזירו ואינו ניתר בשחיטת אמו:
בהמה לית ליה פרוזדור. אין רחם שלה בין ירכותיה הלכך חשיב הראש לידה דבגלוי הוא אבל אשה דיריכים שלה מכסים את הרחם לא חשיב ראש לידה:
הא נמי תנינא. גבי אדם במסכת נדה מי שיצא רוב ראשו הוי ילוד דאפילו החזירו ולא נולד עד לאחר ק' ימים חשיב ילוד מיום ראשון וחשבינן לה ימי טומאה וטהרה מיום ראשון:
יצא כדרכו. לאפוקי היכא דיצא דרך מרגלותיו דודאי לא חשיב ילוד עד יציאת רובו:
תיובתא דשמואל. דודאי ראשו דנפלים דמתני' דוקא:

[283] כל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ

2. מו, ב – מז, א

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
פַּדַּחַת - פּוֹטֶרֶת בְּכָל מָקוֹם,
חוּץ מִן הַנַּחֲלָה.

מַאי טַעֲמָא?

"יַכִּיר"[284] (דברים כא, יז) אָמַר רַחֲמָנָא.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
אֲפִילּוּ לְנַחֲלָה.

"בְּכָל מָקוֹם" - לְאִיתּוּיֵי מַאי?

לְאִיתּוּיֵי הָא דְּתָנוּ רַבָּנָן:
"גִּיּוֹרֶת שֶׁיָּצְאָה פַּדַּחַת וְלָדָה בְּגִיּוּתָהּ, וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּיְּירָה - אֵין נוֹתְנִין לָהּ יְמֵי טוּמְאָה וִימֵי טָהֳרָה, וְאֵינָהּ מְבִיאָה קָרְבַּן לֵידָה".

מֵיתִיבִי:
"'יַכִּיר' - זוֹ הַבָּרַת פָּנִים.
וְאֵיזוֹ הִיא הַבָּרַת פָּנִים?
פַּרְצוּף פָּנִים עִם הַחוֹטָם"!

תְּנֵי: "עַד הַחוֹטָם".

תָּא שְׁמַע:
"אֵין מְעִידִים אֶלָּא עַל פַּרְצוּף פָּנִים עִם הַחוֹטָם"!

תְּנֵי: "עַד הַחוֹטָם".

תָּא שְׁמַע:
"פַּדַּחַת בְּלֹא פַּרְצוּף פָּנִים,
פַּרְצוּף פָּנִים בְּלֹא פַּדַּחַת - אֵין מְעִידִין,
עַד שֶׁיִּהוּ שְׁנֵיהֶם עִם הַחוֹטָם".

וְאָמַר **אַבַּיֵי**, וְאִיתֵּימָא **רַב כָּהֲנָא**:
מַאי קְרָאָה?
"הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם" (ישעיהו ג, ט)!

שָׁאנֵי עֵדוּת אִשָּׁה,
דְּאַחְמִירוּ בָּהּ רַבָּנָן.

וּמִי אַחְמִירוּ?!
וְהָא תְּנַן:
"הוּחְזְקוּ לִהְיוֹת מַשִּׂיאִים, עַד מִפִּי עֵד,
מִפִּי אִשָּׁה,
מִפִּי עֶבֶד,
מִפִּי שִׁפְחָה"!

כִּי אַקִּילוּ רַבָּנָן - בְּסוֹפָהּ,
בִּתְחִלָּתָהּ - לֹא אַקִּילוּ רַבָּנָן.

וְאֵיבָּעֵית אֵימָא:
מז,א "יַכִּיר" - לְחוּד,
וְהַכָּרַת פָּנִים - לְחוּד.

---

[284] כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה

רש"י

[פוטרת] בכ"מ. דחשיב לידה מיציאת פדחת ובכ"מ מפרש לקמיה:
פדחת. מצח:
חוץ מן הנחלה. דהבא אחריו בכור לנחלה אא"כ יצא פניו של ראשון:
דכתיב יכיר. והיכרא ליתא אלא בפרצוף פנים:
אף לנחלה. דפדחת נמי הוי היכרא:
עובדת כוכבים אינה מטמאה בנדה וזיבה ולידה:
זו הכרת פנים. דמי שהוכרו פניו ראשון הוי בכור לנחלה:
עם החוטם. וקשיא לר' יוחנן:
אין מעידין. להשיא את אשתו דשמא לאו זה הוא:
הכרת פניהם ענתה בם. דהכרת פרצוף פניהם עדותן אלמא פרצוף פנים בעי ופשטיה דקרא בנואפים כתיב הכרת פני הוולדות ענתה בנואפים שהקב"ה צר את הממזר בצורת פני המנאף:
בסופה. לאחר שכוונו יפה בזה הקילו חכמים בסוף עדותן להחזיקן אפי' בעבד ושפחה:
אבל בתחלה. תחלת העדות דהיינו ראיית המת לא אקילו עד שיכירוהו יפה:
יכיר לחוד. דלא כתיב פנים הוי פדחת היכר: עובדי כוכבים אינן בני נחלה לירש את אביהם עובד כוכבים אחר שנתגיירו בפ"ק דקדושין (דף יז:):

3. מז, א

אִיתְמַר:
הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּגֵיוּתוֹ, וְנִתְגַּיֵּיר:
רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר:
אֵין לוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה.
וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר:
יֵשׁ לוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה.

"**רַבִּי יוֹחָנָן** אוֹמֵר: אֵין לוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה" - דְּהָא הֲוָה לֵיהּ "רֵאשִׁית אוֹנוֹ"[285] (דברים כא, יז).
"**וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ** אוֹמֵר: יֵשׁ לוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה" - גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר, כְּקָטָן שֶׁנּוֹלַד דָּמֵי.

וְאָזְדוּ לְטַעֲמַיְיהוּ,
דְּאִיתְמַר:
הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּגֵיוּתוֹ, וְנִתְגַּיֵּיר:
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
קַיֵּים פְּרִיָּה וּרְבִיָּה.
וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר:
לֹא קַיֵּים.

"**רַבִּי יוֹחָנָן** אָמַר: קַיֵּים" - "לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ, לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ" (ישעיהו מה, יח).
"**וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ** אָמַר: לֹא קַיֵּים פְּרִיָּה וּרְבִיָּה" - גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר, כְּקָטָן שֶׁנּוֹלַד דָּמֵי.

וּצְרִיכָא,
דְּאִי אִיתְמַר בְּהָא קַמַּיְיתָא - בְּהָא קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מִשּׁוּם דִּבְגֵיוּתָן לָאו בְּנֵי נַחֲלָה נִינְהוּ,
אֲבָל בְּהָא - אֵימָא: מוֹדֶה לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן,
דְּ"לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ, לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ",
וְהָא עֲבַד לֵיהּ שֶׁבֶת.
וְאִי אִיתְמַר בְּהָא - בְּהָא קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
אֲבָל בְּהָא - אֵימָא: מוֹדֶה לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ,
צְרִיכָא.

תָּנָן:
"מִי שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בָּנִים, וְנָשָׂא אִשָּׁה שֶׁבְּבָר יָלְדָה,
עוֹדָהּ שִׁפְחָה וְנִשְׁתַּחְרְרָה,
עוֹדָהּ גּוֹיָה וְנִתְגַּיְּירָה, וּמִשֶּׁבָּאתָה לְיִשְׂרָאֵל יָלְדָה - וְלָדָהּ בְּכוֹר לְנַחֲלָה,
וְאֵינוֹ בְּכוֹר לַכֹּהֵן".
"יָלְדָה" - מְמַאן?
אִילֵימָא: מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בָּנִים - מַאי אִירְיָא גִּיּוֹרֶת וְשִׁפְחָה?
אֲפִילּוּ בַּת יִשְׂרָאֵל נַמִּי!
אֶלָּא לָאו, מִגֵּר שֶׁהָיוּ לוֹ בָּנִים וְנִתְגַּיֵּיר,
וְקָתָנֵי: "בְּכוֹר לְנַחֲלָה"!

לֹא,
לְעוֹלָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בָּנִים,
"וְאֵינוֹ בְּכוֹר לַכֹּהֵן" אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ,
לְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי,
דְּאָמַר: "בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְלַכֹּהֵן,
שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּטֶר רֶחֶם בִּיִשְׂרָאֵל"[286] (ראה שמות יג, ב),
עַד שֶׁיִּפָּטְרוּ רֶחֶם מִיִּשְׂרָאֵל",
קָא מַשְׁמַע לָן דְּלָא.

רש"י

לא לתוהו בראה. הקב"ה את העולם אלא לשבת יצרה:
מי שלא היו לו בנים כו'. פרישית לעיל גבי מתני':
ילדה ממאן. דקתני משבאה לישראל ילדה הוי בכור לנחלה:
מאי איריא גיורת ושפחה. דמשמע מש"ה הוי בכור לנחלה דאותם בנים שהיו לה בהיותה עובדת כוכבים לא חשיבי:
אפי' בת ישראל. דבנים הראשונים חשובים בנים הוי האי נמי בכור לנחלה דהא באב תליא מילתא ולא באם:
אלא לאו. האי ילדה משבאה לישראל לא אמי שלא היו לו בנים מהדר אלא מילתא באפי נפשה היא דקאמר גיורת שהיו לה בנים בהיותה עובדת כוכבים ונתגיירה עם בעלה וילדה משבאתה לתורת ישראל הוי בכור לנחלה ותיובתא דר' יוחנן:
לעולם מישראל שלא היו לו בנים. ומשום בכור לנחלה לא איצטריך למינקט גיורת אלא משום דאשמעינן דאינו בכור לכהן דבנים הראשונים מיקרו פטר רחם ולאפוקי מדר' יוסי הגלילי:

---

[285] כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה

[286] קַדֶּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא

תָּא שְׁמַע:
"וְהָיוּ לוֹ בָּנִים בְּגֵיוּתוֹ וְנִתְגַּיֵּיר - יֵשׁ לוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה"!

אָמַר **רָבִינָא**, וְאִיתֵּימָא **רַב אַחָא**:
הָא - דַּאי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הוּא,
דְּאָמַר: "'פֶּטֶר רֶחֶם בִּישְׂרָאֵל',
עַד שֶׁיִּפָּטְרוּ רֶחֶם מִיִּשְׂרָאֵל",
וְיָלֵיף אִיהוּ מִינָּהּ דִּידָהּ.

רש"י

הא. דקתני בכור לנחלה רבי יוסי הגלילי היא דלגבי כהן חשיב ליה בכור דעד שיפטרו רחם בישראל:
ויליף איהו. הבעל:
מינה דידה. כי היכי דלגבה לא חשיבי בנים ראשונים והוי האי פטר רחם דכתיב בישראל לגביה נמי לא חשיבי ראשונים והוי האי ראשית אונו:

4. מז, א

אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה:
לְוִיָּה שֶׁיָּלְדָה - בְּנָהּ פָּטוּר מֵחֲמֵשׁ סְלָעִים.

דְּאִיעַבַּר מְמַאן?
אִילֵימָא: דְּאִיעַבַּר מִכֹּהֵן וּמִלֵּוִי - מַאי אִירְיָא לְוִיָּה?
אֲפִילּוּ יִשְׂרְאֵלִית נַמִּי!
אֶלָּא: דְּאִיעַבַּר מִיִּשְׂרְאֵל - "לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם"[287] (במדבר א, ב) כְּתִיב!

אָמַר רַב פַּפָּא:
דְּאִיעַבַּר מִגּוֹי.
וְלֹא תֵּימָא: אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר: אֵין מְזַהֲמִין אֶת הַוָּלָד,
אֶלָּא אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר: מְזַהֲמִין אֶת הַוָּלָד - לֵוִי פָּסוּל מִיקְּרֵי.

מָר בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף אָמַר מִשְׁמֵיהּ דְּרָבָא:
לְעוֹלָם דְּאִיעַבַּר מִיִּשְׂרְאֵל,
וְשָׁאנֵי הָתָם,
דְּאָמַר קְרָא: "פֶּטֶר רֶחֶם",
בְּפֶטֶר רֶחֶם תְּלָא רַחֲמָנָא.

תְּנַן:
"מִי שֶׁהָיוּ לוֹ בָּנִים, וְנָשָׂא אִשָּׁה שֶׁלֹּא יָלְדָה,
נִתְגַּיְּירָה מְעוּבֶּרֶת,
נִשְׁתַּחְרְרָה מְעוּבֶּרֶת,
וְיָלְדָה הֵיא וּבֹהֶנֶת,
הֵיא וּלְוִיָּה,
הֵיא וְאִשָּׁה שֶׁנִּבְעַל יָלְדָה,
וְכֵן מִי שֶׁלֹּא שָׁהָתָה אַחֲרֵי בַּעֲלָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְנִשֵּׂאת וְיָלְדָה,
וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן,
אִם בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן - בְּכוֹר לַכֹּהֵן, וְאֵינוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה".
מִכְּלָל: דִּכְהוּנָּה וּלְוִיָּה - פְּטוּרִין.
דְּאִיעַבַּר מְמַאן?
אִילֵימָא: דְּאִיעַבַּר מִכֹּהֵן וְלֵוִי - אִי הָכִי, מַאי אִירְיָא כֹּהֶנֶת וּלְוִיָּה?
אֲפִילּוּ בַּת יִשְׂרְאֵל נַמִּי!
אֶלָּא דְּאִיעַבַּר מִגּוֹי - כֹּהֶנֶת פְּטוּרָה?!
וְהָאָמַר רַב פַּפָּא:
בָּדִיק לָן רַבָּה: כֹּהֶנֶת שֶׁנִּתְעַבְּרָה מִגּוֹי - מַהוּ?
וְאָמְרִינָא לֵיהּ: לָאו הֵיְינוּ דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה,
דְּאָמַר: לְוִיָּה שֶׁיָּלְדָה - בְּנָהּ פָּטוּר מֵחֲמֵשׁ סְלָעִים?!
וְאָמַר לִי: הָכִי הָשְׁתָּא?!
בִּשְׁלָמָא לְוִיָּה - בִּקְדוּשָּׁתָהּ קַיְימָא,
דְּתַנְיָא:
"לְוִיָּה שֶׁנִּשְׂבֵּית,
אוֹ שֶׁנִּבְעֲלָה בְּעִילַת זְנוּת - נוֹתְנִין לָהּ מִן הַמַּעֲשֵׂר וְאוֹכֶלֶת",
אֶלָּא כֹּהֶנֶת - כֵּיוָן דְּאִי בָּעֵיל לָהּ, הָוְיָא זָרָה!

הָנִיחָא לְמָר בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף מִשְׁמֵיהּ דְּרָבָא, דְּאָמַר: דְּאִיעַבַּר מִיִּשְׂרְאֵל - מוֹקֵי לָהּ בְּדְאִיעַבַּר מִיִּשְׂרְאֵל,
אֶלָּא לְרַב פַּפָּא - בְּמַאי מוֹקֵי לָהּ?

לְעוֹלָם דְּאִיעַבַּר מִכֹּהֵן,
וְהֵיא בַּת יִשְׂרָאֵל,
וְאַמַּאי קָרֵי לָהּ "בֹּהֶנֶת"?
דִּבְנָהּ כֹּהֵן.

[287] שְׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת כָּל זָכָר לְגֻלְגְּלֹתָם

רש"י

לויה. בת לוי:
אפילו ישראלית נמי. דאמרן בפירקין קמא (דף ג:) הכהנים והלוים פטורין:
לבית אבותם. דמשפחת אב נפקא מהכא דקרויה משפחה ולא משפחת אם ואמאי פטור:
דאיעבר מעובד כוכבים. דל"ל חייס לגבי ישראל ושייך הבן בתר אם ישראלית טפי מבתר אבוה עובד כוכבים הלכך פטור:
ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין את הולד. במס' יבמות (דף מה.) דאיכא למ"ד עובד כוכבים הבא על בת ישראל הוולד כשר דבתר אימיה שדינן ליה ומשום הכי פטור מחמש סלעים:
אלא אפילו למ"ד מזהמין. דשדינן ליה בתר עובד כוכבים אפ"ה פטור דלוי פסול מיקרי הואיל ואית ליה שמא דלוי פטור:
בפטר רחם. אחר האם אזיל לענין ה' סלעים:
מי שהיו לו בנים. פרישית לעיל גבי מתני' מדקתני היא וכהנת רבותא אשמעינן דאע"ג דנתערב עם הפטור איהו חייב:
מכלל דכהנת פטורה. וקס"ד דהא כהנת בבת כהן קאמר:
בדיק. מנסה אותנו בהלכות:
מהו. מי הוי בנה פטור מבכורה או לא:
היינו דרב אדא כו'. וכי היכי דלוייה פטורה כהנת נמי פטורה:
בקדושתה קיימא. אע"ג דנבעלה לעובד כוכבים וכי שדינן בנה בתרה הוי כלוי פסול ופטור:
מן המעשר. מעשר ראשון ניתן ללוים:
דאיבעלה ליה. לעובד כוכבים:
הויא זרה. כדאמרינן ביבמות בפרק אלמנה לכהן גדול (דף סח.) מנין לכהנת לויה וישראלית שבאו עליה עובד כוכבים ועבד שפסלוה ת"ל ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה ואע"ג דלויה נמי קתני התם מתרומה דקא פסיל לה שלא תינשא לכהן אבל מדין לויה לא מיפסלא:
הויא לה זרה. וכיון דזרה היא בנה חייב בה' סלעים הלכך מתניתין נמי לא מוקמת דאיעבר מעובד כוכבים:
הניחא למר בריה דרב יוסף. דמוקים לדרב אדא בדאיעבר מישראל מוקמי למתני' נמי הכי:
לעולם מתניתין דאיעבר מכהן. אבל בת כהן דלא איעבר מכהן לא מיפטרא דלא אזלינן בתר אם אלא בלויה דאיעבר מעובד כוכבים:

5. מז, ב

מז,ב אִיתְּמַר:
כֹּהֵן שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בֵּן חָלָל -
רַב חִסְדָּא אָמַר:
הַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ.
רַבָּה בַּר רַב הוּנָּא אָמַר:
אֵין חַיָּיב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ.

כָּל הֵיכָא דְּמֵת הָאָב לְאַחַר שְׁלֹשִׁים - דְּכוּלֵי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאֵין הַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי זָכָה אָבִיו בְּפִדְיוֹנוֹ.
כִּי פְּלִיגִי - הֵיכָא דְּמֵת הָאָב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם,
"**רַב חִסְדָּא** אָמַר: הַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ" - דְּהָא לֹא זָכָה אָבִיו לְפִדְיוֹנוֹ.
"**רַבָּה בַּר רַב הוּנָּא** אָמַר: אֵין הַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת עַצְמוֹ" - דְּאָמַר לַיהּ:
אָתֵינָא מִכֹּחַ גַּבְרָא דְּלָא מָצֵית לְאִשְׁתַּעוּיֵי דִּינָא בַּהֲדֵיהּ.

תְּנַן:
"נִתְגַּיְּירָה מְעוּבֶּרֶת - בְּכוֹר לַכֹּהֵן".
וְאַמַּאי?
לֵימָא לַיהּ: אָתֵינָא מִכֹּחַ גַּבְרָא דְּלָא מָצֵית לְאִשְׁתַּעוּיֵי דִּינָא בַּהֲדֵיהּ!

שָׁאנֵי גּוֹי,
דְּלֵית לֵיהּ חַיֵּיס.

אָמַר **רַבִּי שִׁמְעוֹן יַאסִינְיָא** אָמַר **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ**:
כֹּהֵן שֶׁמֵּת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וְהִנִּיחַ בֵּן חָלָל - הַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ,
שֶׁלֹּא זָכָה הָאָב בְּפִדְיוֹנוֹ.
מֵת לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵין הַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת עַצְמוֹ,
שֶׁהֲרֵי זָכָה הָאָב בְּפִדְיוֹנוֹ.

רש"י

בן חלל. כישראל דמי וחייב בבכורה:
לאחר שלשים. ישנו במצות פדייה דכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש:
שהרי זכה אביו בפדיונו. דאי נמי יהיב (ליה) האב הוה מפריש ליה ושקיל ליה לנפשיה דהא כהן הוא וכיון דזכה האב בפדיונו מורישו לבנו עם שאר נכסיו:
לא זכה האב. דהא לא איחייב אב מעולם אלא בן נתחייב לאחר מיתת אביו ואיחייב ליה למיתביה לכהן אחר:
דאמר ליה. האי חלל לכהן אתינא מכח גברא כהן דלא מצית אישתעויי דינא בהדיה שאם היה אביו פודה אותו היה נוטל הפדיון לעצמו:
נתגיירה מעוברת. ולא ילדה עדיין מעולם אותו וולד בכור לכהן:
אמאי. לימא ליה אתינא מכח גברא דלא ציית דינא:
דלית ליה חייס. לגבי ישראל לית ליה שום יחס ואין זה בא מכחו דכקטן שנולד דמי:

6. **מז, ב**

"וְבֵן מִי שֶׁלֹּא שָׁהֲתָה אַחֲרֵי בַּעֲלָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְנִשֵּׂאת וְיָלְדָה,
וְאֵינוֹ יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן,
אִם בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן - בְּבוֹר לַכֹּהֵן, וְאֵינוֹ בְּבוֹר לְנַחֲלָה".

בְּכוֹר לְנַחֲלָה - הוּא דְּלָא הָוֵי,
הָא כְּפָשׁוּט - שָׁקֵיל.
וְאַמַּאי?
לֵיזִיל לְגַבֵּי הַאי וְלִידְחֵייהּ,
וּלְגַבֵּי הַאי וְלִידְחֵייהּ!

אָמַר **רַבִּי יִרְמְיָה**:
לֹא נִצְרְכָא אֶלָּא לַבָּא אַחֲרָיו.
וְהָכִי קָאָמַר: בְּכוֹר לַכֹּהֵן,
וְהַבָּא אַחֲרָיו - אֵין בְּכוֹר לְנַחֲלָה.

וְלִכְתְּבוּ הַרְשָׁאָה לַהֲדָדֵי!

וְכִי תֵּימָא: מַתְנִיתִין - שֶׁלֹּא בְּהַרְשָׁאָה,
הָא מוֹקְמִינַן לָהּ קַמָּן דִּבְהַרְשָׁאָה!

מְסַיַּיע לֵיהּ לְ**רַבִּי יַנַּאי**,
דְּאָמַר **רַבִּי יַנַּאי**:
הוּכְּרוּ, וּלְבַסּוֹף נִתְעָרְבוּ - כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה זֶה לָזֶה.
לֹא הוּכְּרוּ, וּבַסּוֹף נִתְעָרְבוּ - אֵין כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה זֶה לָזֶה.

רש"י

לא נצרכא. מתני' דקתני אינו בכור לנחלה אלא מההוא שבא אחריו אלא איהו לא שקיל מידי דבנו הראשון אומר לו לא בן ראשון אתה וכן בנו האחרון אומר לו:

והכי קאמר בכור לכהן. הוי האי ספק ממה נפשך דהאי פטר רחם הוא וחייב לפדות את עצמו והבא אחריו (מבני) השני אינו בכור לנחלה דאמרין ליה אחיו אותו ספק בן אבינו הוא ואתה אינך בכור:

ולכתבו הרשאה זה לזה. הספק והבא אחריו יכתוב אחד הרשאה לחבירו על חלקו וילך ויתבע לו הבכורה ממה נפשך אם אני בכור תנו לי בשביל עצמי ואם אחי בכור תנו לי בשביל אחי דהא או הספק או הבא אחריו בכור:

וכי תימא מתני' שלא בהרשאה. מיירי והכי קאמר אם לא כתבו הרשאות אין כאן בכור לנחלה:

הא מוקמינן ליה לקמן דבהרשאה קמיירי. דאמר אמר שמואל בבא בהרשאה אלא ודאי הרשאה לא מהניא כלל הכא:

מסייע ליה לרבי ינאי. דאמר הוכרו ולבסוף נתערבו כגון שתי נשים של שני אנשים שהוכרו וולדותיהן ואחר כך נתערבו ועכשיו כשהן באין כולן לירש דוחין אותן אחיהם דלכל אחד אמרי לאו אחינו אתה:

כותבין הרשאה זה לזה. האחד לחבירו על חלקו בנכסי אביו ובעל ההרשאה בא אצל יורשי שני האבות ואומר לכל אחד אם אחיכם אני תנו לי ואם זה אחיכם תנו לי חלקו וכן לבני השני אבל לא הוכרו מעולם אין כותבין דלא היתה להם זכיה מעולם בנכסי [אביו] ומתני' נמי בדלא הוכרו מעולם דמעולם לא נודע איזה בכור ולא זכה אחד מהם בחזקת בכורה הא דרבי ינאי בב"ב ביש נוחלין (דף קכז.):

7. מז, ב

מַתְנִיתִין

אֵי זֶהוּ בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְלַכֹּהֵן?

הַמַּפֶּלֶת שָׁפִיר מָלֵא מַיִם,
מָלֵא דָּם,
מָלֵא גְּנִינִין,

הַמַּפֶּלֶת בְּמִין דָּגִים וַחֲגָבִים,
שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים,

וְהַמַּפֶּלֶת לְיוֹם אַרְבָּעִים,

הַבָּא אַחֲרֵיהֶם - בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְלַכֹּהֵן.

יוֹצֵא דּוֹפָן,
וְהַבָּא אַחֲרָיו: שְׁנֵיהֶן - אֵינָן בְּכוֹר, לֹא לְנַחֲלָה,
וְלֹא לַכֹּהֵן.
רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר:
הָרִאשׁוֹן - לְנַחֲלָה,
וְהַשֵּׁנִי - לְחֻמֵּשׁ סְלָעִים.

גְּמָרָא

רִאשׁוֹן: לְנַחֲלָה לֹא - "**וְיָלְדוּ לוֹ**"[288] (דברים כא, טו) בָּעֵינַן.
לְחֻמֵּשׁ סְלָעִים נַמִּי לֹא - "**פֶּטֶר רֶחֶם**"[289] (שמות יג, ב) בָּעֵינַן.
שֵׁנִי: לְנַחֲלָה לֹא - "**רֵאשִׁית אוֹנוֹ**"[290] (דברים כא, יז) בָּעֵינַן.
לְחֻמֵּשׁ סְלָעִים נַמִּי לֹא - קָסָבַר: בְּכוֹר לְדָבָר אֶחָד, לָא הֲוֵי בְּכוֹר.

"**רַבִּי שִׁמְעוֹן** אוֹמֵר:
הָרִאשׁוֹן - לְנַחֲלָה,
וְהַשֵּׁנִי - לְחֻמֵּשׁ סְלָעִים".

רַבִּי שִׁמְעוֹן לְטַעֲמֵיהּ,
דְּאָמַר: "**תֵּלֵד**"[291] (ויקרא יב, ב) - לְרַבּוֹת יוֹצֵא דּוֹפָן.
וְהַשֵּׁנִי לְחֻמֵּשׁ סְלָעִים - קָסָבַר: בְּכוֹר לְדָבָר אֶחָד, הָוֵי בְּכוֹר.

רש"י

מתני'
שפיר. עור הולד ממש:
גנינים. גוונים:
וחגבים. לאו וולד נינהו וטעמא מפרש במס' נדה בהמפלת חתיכה (דף כב:) שלא נאמרה בהן יצירה כלגבי אדם:
ליום ארבעים. שנתעברה דמיא בעלמא הוא עד דמטי למחר דמ' יום הוי יצירת הוולד:
יוצא דופן והבא אחריו. דרך רחם שניהן אינן בכור וטעמא מפרש בגמרא:

גמ'
וילדו לו בעינן. דרך לידה:
בכור לדבר אחד. כגון זה שהוא בכור לרחמים ואינו בכור לוולדות דהא הוה לו ולד זכר קודם לו:
לטעמיה. דאמר במס' נדה פ' יוצא דופן (דף מ.) ואם נקבה תלד לרבות יוצא דופן דהוי לידה מעליא ויושבת עליו ימי טומאה וטהרה הלכך גבי וילדו לו נמי לידה מעליא חשיב ליה דגמרינן מהתם:
בכור לדבר אחד. כגון שני דהוי בכור לרחמים הוי בכור לכהן אבל ראשון אע"ג דבכור לדבר אחד הוא דהא הוי בכור לוולדות ולזכרים אפ"ה לא הוי בכור דבפטר רחם תלא רחמנא:

---

[288] כִּי תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לִשְׂנִיאָה

[289] קַדֶּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא

[290] כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה

[291] וְאִם נְקֵבָה תֵּלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשִׁשֶּׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דְּמֵי טָהֳרָהּ

8. מח, א–ב

מַתְנִיתִין

מח,א מִי שֶׁלֹּא בִּבְּרָה אִשְׁתּוֹ,
וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן.
מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָאָב פָּטוּר.
מֵת הָאָב, וְהַבָּנִים קַיָּמִים - **רַבִּי מֵאִיר** אוֹמֵר:
אִם נָתְנוּ עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ - נָתְנוּ,
וְאִם לָאו - פְּטוּרִין.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
נִתְחַיְּבוּ נְכָסִים.
זָכָר וּנְקֵבָה - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם.

גְּמָרָא

דְּמִית הָאָב אֵימַת?
אִילֵימָא: דְּמִית לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - בְּהָא אָמַר רַבִּי מֵאִיר: כִּי חָלְקוּ פְּטוּרִין?!
וְהָא אִשְׁתַּעְבְּדָן לְהוּ לְנִכְסֵי!

אֶלָּא: דְּמִית בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם.

מַאי שְׁנָא כִּי חָלְקוּ - דְּאָזֵיל לְגַבֵּי הַאי וּמַדְחֵי לֵיהּ,
דְּאָזֵיל לְגַבֵּי הַאי וּמַדְחֵי לֵיהּ?
כִּי לֹא חָלְקוּ נַמִי - לֵיזֵיל לְגַבֵּי הַאי וְלִידְחֵייהּ,
וְלֵיזֵיל לְגַבֵּי הַאי וְלִידְחֵייהּ!

אָמַר **רַבִּי יִרְמְיָה**:
זֹאת אוֹמֶרֶת:
שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן שֶׁהָיוּ בְּעִיר אַחַת, וְלָקְחוּ שָׂדֶה בְּשׁוּתָּפוּת - בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה אוֹתָהּ מֵהֶם,
דְּאָמַר לֵיהּ: אִי בְּדִידָךְ מַסֵּיקְנָא - מְנָתָא דִּידָךְ קָא שָׁקֵילְנָא,
וְאִי בְּחַבְרָךְ מַסֵּיקְנָא - מְנָתָא דְּחַבְרָךְ קָא שָׁקֵילְנָא.

אָמַר **רָבָא**:
מִכְּדֵי, נִכְסֵי דְּבַר אִינִישׁ - אִינּוּן עָרְבִין בֵּיהּ,
מִי אִיכָּא מִידֵּי, דִּלְדִידֵיהּ - לָא מָצֵי תָּבַע לֵיהּ,
וּלְעָרֵב - מָצֵי תָּבַע לֵיהּ?!

וְהָתְנַן:
"הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ עַל יְדֵי עָרֵב - לֹא יִפָּרַע מִן הָעָרֵב",
וְקַיְימָא לָן: דְּלֹא יִתְבַּע מִן הָעָרֵב תְּחִלָּה!

אֶלָּא אָמַר **רָבָא**:
שָׁמֵת לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם.
וְאִי דְּאִיכָּא נִכְסֵי טוּבָא - הָכָא נַמִי דְּשָׁקֵיל.
וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן:
כְּגוֹן דְּלֵיכָּא אֶלָּא חֲמֵשׁ סְלָעִים.
וּדְכוּלֵי עָלְמָא אִית לְהוּ דְּרַב אַסִי,
דְּאָמַר **רַב אַסִי**:
הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ - מֻחֶצָּה יוֹרְשִׁין, וּמֻחֶצָּה לָקוֹחוֹת.
מח,ב וּדְכוּלֵי עָלְמָא: מִלְוֶה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה - ^לָאו כִּכְתוּבָה בִּשְׁטָר דָּמְיָא.
וּדְכוּלֵי עָלְמָא אִית לְהוּ דְּרַב פַּפָּא,
דְּאָמַר **רַב פַּפָּא**:
מִלְוָה עַל פֶּה - גּוֹבֶה מִן הַיּוֹרְשִׁין,
וְאֵינוֹ גּוֹבֶה מִן הַלָּקוֹחוֹת.
וְהָכָא - בְּחָמֵשׁ וְלֹא בַּחֲצִי חָמֵשׁ קָמִיפַּלְגִי,
דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר: חָמֵשׁ, וְלֹא חֲצִי חָמֵשׁ,
וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: חָמֵשׁ, וַאֲפִילּוּ חֲצִי חָמֵשׁ.

רש"י

מתני'
נותן ה' סלעים. דאחד מהן בכור:
האב פטור. דמצי למימר הבכור מת וה"ה נמי לבן הנשאר דפטור והאי לישנא דנקט האב פטור משום סיפא דבעי למיתני מת האב כו':
פטורין. כדמפרש בגמרא:
נתחייבו. בו נכסי האב לכהן כבעל חוב וחייבין לפרוע בין שניהם:
אין כאן לכהן כלום. דאמר ליה הנקבה יצאת ראשון וכהן ידו על התחתונה דהמוציא מחבירו עליו הראיה:

גמ'
הא אישתעבד נכסיה. דחוב מעליא הוא:
ומדחי ליה. ואומר אין אני בכור אלא אחי:
כי לא חלקו נמי כו'. והא ליכא למימר דטריף נכסי משום אביהם דהא האב לא נתחייב כלום אלא בשביל הבנים טורפן ואמאי קתני אם נתנו כו' דמשמע דאם לא חלקו חייבין:
שני יוסף בן שמעון. שהיה איש אחד מוציא על אחד מהן שטר חוב וכל אחד מהן היה מדחהו לאמר לא אני הוא כי אם חבירי ולקחו בין שניהם שדה אחת טורף בעל חוב חציה דא"ל כו' והכא נמי טורף הכהן ה' סלעים מהנכסים שהן יחד ואמר להו נמי הכי אם אתה הבכור מחלקך אני נוטל ואם אחיך הבכור מחלקו אני נוטל ובין שניכם תתפשרו:
דלדידהו לא מצי תבע ליה. דכל חד וחד מדחי ליה:
לא יפרע וקיימא לן מאי לא יפרע דלא יתבע לערב תחלה. עד שיתבע מן הלוה ולא יהא לו מה לפרוע:
ה"נ דשקיל. אפי' חלקו דהא אישתעבדו נכסים בחיי האב ואע"פ שמלוה על פה היא גובה מן היורשין אם יש ירושה כשיעור החוב:
דרב אסי. כדאיתא בב"ק בפ' ראשון (דף ט.):
מחצה יורשין ומחצה לקוחות. דמספקא ליה אם ברירה ויורשין נינהו או אין ברירה ולקוחות נינהו הלכך מחצה יורשין ומחצה לקוחות:
מלוה הכתובה בתורה. כגון פדיון הבן ה' סלעים דזכי ליה רחמנא לכהן:
ולא חצי חמש. הלכך פטורין דכיון דחלקו הוה ליה מחצה לקוחות ולא אישתאר ירושה אלא ב' סלעים ופלגא ומפלגא דלקוחות לא שקיל מידי דמלוה על פה לא גביא מלקוחות:
ואפילו חצי חמש. ושקיל ההוא פלגא דהוי ירושה:

אִי הָכִי,
"**רַבִּי יְהוּדָה** אוֹמֵר: נִתְחַיְּבוּ נְכָסִים"?!
'נִתְחַיֵּיב גַּבְרָא' מִיבָּעֵי לֵיהּ!

וְעוֹד,
תַּנְיָא:
"**רַבִּי יְהוּדָה** אוֹמֵר:
הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ:
אִם יֵשׁ עֲשָׂרָה זוּז לָזֶה, וַעֲשָׂרָה זוּז לָזֶה - חַיָּיבִין,
וְאִם לָאו - פְּטוּרִין".
מַאי "עֲשָׂרָה זוּז לָזֶה, וַעֲשָׂרָה זוּז לָזֶה"?
אִילֵימָא: בֵּין דִּירוּשָׁה, בֵּין דְּלָקוֹחוֹת,
וְחָמֵשׁ, וַאֲפִילּוּ חֲצִי חָמֵשׁ - אִי הָכִי, מַאי אִירְיָא עֲשָׂרָה?
אֲפִילּוּ בְּצִיר מֵעֲשָׂרָה נַמִי!
אֶלָּא פְּשִׁיטָא: עֲשָׂרָה זוּז דִּירוּשָׁה לָזֶה, וַעֲשָׂרָה זוּז דִּירוּשָׁה לָזֶה.
אַלְמָא: חָמֵשׁ, וְלֹא חֲצִי חָמֵשׁ - סְבִירָא לֵיהּ!

אֶלָּא, דְּכוּלֵי עָלְמָא: חָמֵשׁ, וְלֹא חֲצִי חָמֵשׁ,
וְהָכָא - בְּדְרַב אַסִי וְרַב פַּפָּא קָמִיפַּלְגִי.

וְאִיבָּא דְּמַתְנֵי לֵיהּ אַסֵּיפָא:
"נִתְחַיְּבוּ הַנְּכָסִים".

דְּמִית הָאָב אֵימַת?
אִילֵימָא: דְּמִית לְאַחַר שְׁלֹשִׁים - מִכְּלָל: דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר: כִּי חָלְקוּ פְּטוּרִין?!
הָא אִישְׁתַּעֲבְּדִי לְהוּ נִכְסֵי!

אֶלָּא: בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים.

כִּי חָלְקוּ - אַמַּאי מְחַיֵּיב רַבִּי יְהוּדָה?
לֵיזִיל לְגַבֵּי הַאי לִידְחֲיֵיהּ,
וְגַבֵּי הַאי וְלִידְחֲיֵיהּ!

אָמַר **רַבִּי יִרְמְיָה**:
זֹאת אוֹמֶרֶת:
שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן שֶׁהָיוּ בְּעִיר אַחַת, וְלָקַח אֶחָד מֵהֶם שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ - בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ,
דְּאָמַר לֵיהּ: אִי בְּדִידָךְ מַסֵּיקְנָא - מְנָתָא דִּידָךְ קָא שָׁקֵילְנָא,
וְאִי בְּחַבְרָךְ מַסֵּיקְנָא - מִשְׁתַּעְבְּדָא לִי מִקַּמֵּי דִּידָךְ.

אָמַר **רָבָא**:
מִכְּדֵי, נִכְסוֹהִי דְּבַר אִינּוּשׁ - אִינּוּן עָרְבִין בֵּיהּ...
וְכוּלָּהּ כְּלִישָׁנָא קַמָּא.

רש"י

אי הכי. דלר' יהודה פלגא הוא דשקיל נתחייבו הנכסים בתמיה:
חייב גברא מיבעי ליה. גרסינן ולא גרסינן נתחייב כלומר הכי איבעי ליה למיתנא רבי יהודה אומר חייבין שאינן פטורין לגמרי כדאמרי' אלא חצי חמש מיהא מיחייבי ולא שייך למיתני נתחייבו הנכסים (דאית ליה) מאחר שלאחר שלשים מת אלא בשביל החלוקה שחלקו ונעשו לקוחות הפסיד הכהן לר' יהודה גופיה ממה שנתחייבו הנכסים הפסיד מחצה:
האחים שחלקו. ושניהם ספק בכורות:
עשרה זוז לזה ועשרה זוז לזה. דהיינו ב' סלעים ופלגא:
אי לימא בין חלק הירושה בין חלק הלקוחות. והא דקתני חייבין פלגא דחמשה קאמר דהא אמרת דכולי עלמא אית להו דרב אסי ורב פפא ושמעינן מינה דחמש ואפילו חצי חמש:
אפילו בציר מעשרה. אלא שמונה דלא מטי לכהן אלא ב' סלעים שקיל להו דהואיל ושקיל כהן בציר מחמש כל מה דמיתרמי ליה שקיל דהא דאמרי' חצי חמש ה"ה לרבות חמש ושליש חמש ואמאי קתני אם לאו פטורין:
אלא פשיטא. (ודוקא) י' זוז דירושה לכל חד וחד לבר מפלגא דלקוחות דהוי חמש סלעים דירושה:
והכא. במתניתין בדרב אסי או בדרב פפא פליגי דר"מ אית ליה דרב אסי ורב פפא הואיל דבין הכל אין שם אלא חמש לא שקיל מידי דחמש ולא חצי חמש ור' יהודה אית ליה דרב אסי דפלגא הוי לקוחות ולית ליה דרב פפא אלא סבירא ליה דמלוה על פה גובה מן הלקוחות ושקיל כולהו א"נ לית ליה דרב אסי אלא כולהו הוי ירושה ושקיל כולה והשתא דהכי ס"ל מוקמינן לה לברייתא אם יש שם י' זוז לזה וי' זוז לזה בין הכל חייבין לתת כל הנכסים ואם לאו דבין הכל ליכא חמש פטורין דחמש ולא חצי חמש:
איכא דמתני לה לכולה הך שמעתא אסיפא. דמתניתין דמילתיה דרבי יהודה:
ולקח אחד מהם שדה מחבירו. הכא נמי דסבירא לן האחין שחלקו לקוחות הן דאין ברירה דקמחייב להו ר' יהודה:
כלישנא קמא. אלא בדרב אסי ורב פפא פליגי:

9. מח, ב – מט, א

מַתְנִיתִין

שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ,
וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן עֲשָׂרָה סְלָעִים לַכֹּהֵן.
מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם:
אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתַן - יַחֲזִיר לוֹ חָמֵשׁ סְלָעִים,
וְאִם לִשְׁנֵי כֹּהֲנִים נָתַן - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִיָּדָם.

זָכָר וּנְקֵבָה,
אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה - נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן.
שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר,
אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם.

אַחַת בִּכְּרָה, וְאַחַת שֶׁלֹּא בִּכְּרָה,
וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן.
מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָאָב פָּטוּר.
מֵת הָאָב, וְהַבָּנִים קַיָּמִים - **רַבִּי מֵאִיר** אוֹמֵר:
אִם נָתְנוּ עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ - נָתְנוּ,
וְאִם לָאו - פְּטוּרִין.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
נִתְחַיְּבוּ נְכָסִים.
זָכָר וּנְקֵבָה - אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם.

שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא בִּכְּרוּ,
וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - זֶה נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן, וְזֶה נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים.
מֵת אֶחָד מֵהֶם בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים:
אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתְנוּ - יַחֲזִיר לָהֶם חָמֵשׁ סְלָעִים,
אִם לִשְׁנֵי כֹּהֲנִים נָתְנוּ - אֵינָן יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָם.
זָכָר וּנְקֵבָה - הָאָבוֹת פְּטוּרִין,
וְהַבֵּן חַיָּיב לְפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ.
שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר,
אוֹ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וּשְׁנֵי זְכָרִים - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם.

אַחַת בִּכְּרָה, וְאַחַת שֶׁלֹּא בִּכְּרָה, שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים,
וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - זֶה שֶׁלֹּא בִּכְּרָה אִשְׁתּוֹ נוֹתֵן חָמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן.
זָכָר וּנְקֵבָה - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם.

גְּמָרָא

מַאי שְׁנָא שְׁנֵי כֹּהֲנִים - דְּאָזֵיל לְגַבֵּי הַאי וּמַדְחֵי לֵיהּ,
וְאָזֵיל לְגַבֵּי הַאי וּמַדְחֵי לֵיהּ?
כֹּהֵן אֶחָד נַמִי - לֵיזִיל לְגַבֵּי הַאי וְלִידְחֵייהּ,
וְלֵיזִיל לְגַבֵּי הַאי וְלִידְחֵייהּ!

אָמַר שְׁמוּאֵל:
מט,א בְּבָא בְּהַרְשָׁאָה.

וְהָאָמְרִי נְהַרְדְּעֵי:
לָא כְּתִבִינַן אַדְרַכְתָּא אַמִּטַלְטְלֵי!

הָנֵי מִילֵּי - הֵיכָא דְּכַפְרֵיהּ,
אֲבָל הֵיכָא דְּלָא כַּפְרֵיהּ - כָּתְבִינַן.

רַשְׁ"י

מתני'
שתי נשים. של אחד:
וילדו ב' זכרים. במחבא שנתערבו:
אם לכהן אחד נתן. האב פדיון שניהם יחזיר לו ה' סלעים הואיל ומת בתוך ל' ואיגלאי מילתא דנפל הוא ושלא כדין שקל:
אין יכול להוציא מידם. דכל חד וחד מדחי ליה ואומר הריני מחזיק בם בשביל פדיון החי:
או שני זכרים ונקבה. ילדו הנשים שלו במחבא נותן ה' סלעים לכהן דממה נפשך חד הוי בכור אם האחת ילדה שני זכרים הראשון בכור ואם האחת ילדה זכר ונקבה נמצא שחבירתה ילדה זכר לבדו והוא בכור ואותו שעם הנקבה פטור שמא נקבה יצאת ראשון והמוציא מחבירו עליו הראיה:
אין כאן לכהן כלום. דאיכא למימר הנקבות יצאו תחלה ואין כאן בכור:
האב פטור. דמצי למימר בן המבכרת מת:
נתנו עד שלא חלקו כו'. כדין אותו של מעלה משום דרב אסי ורב פפא:
זכר ונקבה. יש לומר אותה שלא בכרה ילדה הנקבה ואין כאן בכור:
מת אחד מהם. מן הוולדות יחזיר להם חמשה סלעים ויחלקו שני האבות:
ואין יכולין להוציא. דכל חד וחד אומר אני מחזיק בם בשביל החי דאותו שנתן לי בשבילו לא מת וכל המוציא מחבירו ידו על התחתונה:
האבות פטורין. דכל חד וחד אמר ליה לכהן הנקבה שלי היא:
והבן חייב לפדות את עצמו. דמכל מקום בכור הוא:
שתי נקבות וזכר. יש לומר האחת ילדה נקבה ושנית זכר ונקבה ויצתה נקבה תחלה הלכך אין כאן לכהן כלום דיש לומר המבכרת ילדה הנקבה ע"כ וכן ב' זכרים ושתי נקבות:

גמ'
כהן אחד נמי. ומב' אבות שקל כי אזיל לגביה האי אב לידחייה כהן ולימא לא שלך מת אלא של חבירך ולאו בעל דברים דידי את:
בבא בהרשאה. שני האבות כתבו הרשאה האחד לחבירו ובא בעל הרשאה ותובעו ממה נפשך אם שלי מת החזיר לי את שלי ואם של חבירי מת החזיר לי את שלו שהרי יש לי הרשאה:
אדרכתא. הרשאה אמטלטלי דהואיל ואינן בעין מיחזי כשיקרא שמא אין בידו משל זה כלום וחתימי סהדי אשיקרא:
היכא דכפריה. לוה למלוה תו לא כתב מלוה הרשאה עלייהו משום דמיחזי כשיקרא:

10. **מט, א**

"זָכָר וּנְקֵבָה [- הָאָבוֹת פְּטוּרִין,
וְהַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ.
שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר,
אוֹ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וּשְׁנֵי זְכָרִים -] אֵין בָּאן לַכֹּהֵן בְּלוּם".

תְּנָא **רַב הוּנָא:**
"שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה - אֵין בָּאן לַכֹּהֵן בְּלוּם".

וְתַנָּא דִּידַן?

כֵּיוָן דְּבִשְׁנֵי אֲנָשִׁים - הוּא דְּמַשְׁכַּחְתְּ לָהּ,
בְּאִישׁ אֶחָד וּשְׁתֵּי נָשִׁים - לָא מַשְׁכַּחְתְּ לָהּ,
לָא מַתְנֵי לֵיהּ.

רש"י

תני רב הונא. גבי שתי נשים של ב' אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים ונקבה במחבא אין כאן לכהן כלום ואע"ג דחד הוי בכור ממ"נ דאם האחת ילדה ב' זכרים האחד בכור ואם זכר ונקבה ילדה נמצאת חבירתה יולדת זכר לבדו והוא בכור ואפ"ה הבן אינו חייב לפדות את עצמו דא"ל שמא אין אני בכור אלא חבירי:

באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה. דכיון דאיכא חד בכור יהיב ה' סלעים לכהן להכי לא תני ליה דכל הנך דתנא כאן אין כאן לכהן כלום שוין בין איש אחד ושתי נשיו בין בשתי נשים של שני אנשים:

11. מט, א

מַתְנִיתִין

מֵת הַבֵּן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לַכֹּהֵן, יַחֲזִיר.
לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן, יִתֵּן.
מֵת בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים - בְּיוֹם שֶׁלְּפָנָיו.
רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר:
אִם נָתַן - לֹא יִטּוֹל,
וְאִם לֹא נָתַן - לֹא יִתֵּן.

גְּמָרָא

מַאי טַעֲמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן?

גְּמָרִי "חֹדֶשׁ"[292] (במדבר ג, מ) "חֹדֶשׁ"[293] (במדבר יח, טז) מִמִּדְבָּר,
מַה הָתָם - "וְמַעְלָה",
אַף הָכָא נַמִי - וָמַעְלָה.

וְרַבִּי עֲקִיבָא?

מְסַפְּקָא לֵיהּ:
מִדְּאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב: "וְמַעְלָה"[294] (ויקרא כז, ז) גַּבֵּי עֲרָכִין, וְלֹא גָּמְרִי מִמִּדְבָּר,
הָווּ לֵהּ שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד,
וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד - אֵין מְלַמְּדִין,
אוֹ דִלְמָא:
כִּי אֵין מְלַמְּדִין - לְעָלְמָא,
אֲבָל לְגוּפַיְיהוּ - מְלַמְּדִין?
וּמְשׁוּם הָכִי, מְסַפְּקִינַן לֵיהּ.

אָמַר **רַב אַשִׁי**:
הַכֹּל מוֹדִים לְעִנְיַן אֲבֵילוּת:
יוֹם שְׁלֹשִׁים - כְּיוֹם שֶׁלְּפָנָיו.
דְּאָמַר[295] **שְׁמוּאֵל**:
הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמֵּיקֵל בְּאֵבֶל.

רַשִׁ"י

מתני'
מת הבן בתוך ל'. אבכורות ודאין דעלמא קאי נמי:
יחזיר. דנפל הוה ולא מיחייב בפדיון עד לאחר שלשים:
כיום שלפניו. אף ע"פ שנתן יחזיר לו:

גמ'
ממדבר. כתיב הכא (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה וכתיב במדבר (שם ג) פקוד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה:
ומעלה. משמע לאחר שלשים:
מספקא ליה. אי גמרי מהתם דמדאיצטריך ומעלה בערכין אם מבן ששים ומעלה וגו' וגמר במסכת ערכין (דף יח.) שנה שנה לג"ש שכשם ששנת ששים כלמטה הימנו להחמיר אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה אע"ג דלהקל והוא הדין לענין בן חדש דיום ל' כלמטה אע"ג דלהקל ולא גמר חדש חדש ממדבר דלא יהא נערך עד לאחר שלשים:
הוו דערכין ודמדבר סיני שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין. על פדיון הבן:
או דלמא כי אמר אין מלמדין. שני כתובין ה"מ לעלמא דלא משתעי מבכור ודערכין כמו אי הוה כתב חדש במידי אחרינא:
אבל לגופייהו. כגון בכורי דורות מבכורי מדבר דאידי ואידי בבכור הוא משתעי מלמדין ומדמספקא לן קאמר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן:
לענין אבילות. אם מת ולד בתוך שלשים אין אבילות חלה על אביו דאימר נפל הוא:

---

[292] וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פְּקֹד כָּל בְּכֹר זָכָר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמָעְלָה וְשָׂא אֵת מִסְפַּר שְׁמֹתָם

[293] וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמִשֶּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא

[294] וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה אִם זָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְלִנְקֵבָה עֶשְׂרָה שְׁקָלִים

[295] מסורת הש"ס. גירסת וילנא: וְאָמַר

מט, א–ב

מַתְנִיתִין

מֵת הָאָב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים - בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נִפְדָּה,
עַד שֶׁיְּבִיא רְאָיָה שֶׁנִּפְדָּה.
לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - בְּחֶזְקַת שֶׁנִּפְדָּה,
עַד שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ שֶׁלֹּא נִפְדָּה.

הוּא לִפְדּוֹת, וּבְנוֹ לִפְדּוֹת - הוּא קוֹדֵם לִבְנוֹ.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
בְּנוֹ קוֹדְמוֹ,
שֶׁמִּצְוָתוֹ עַל אָבִיו, וּמִצְוַת בְּנוֹ עָלָיו.

גְּמָרָא

אִיתְּמַר:
הַפּוֹדֶה אֶת בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם -
רַב אָמַר:
בְּנוֹ פָּדוּי.
וּשְׁמוּאֵל אָמַר:
אֵין בְּנוֹ פָּדוּי.

דְּכוּלֵי עָלְמָא: "מַעֲכְשָׁיו" - אֵין בְּנוֹ פָּדוּי,
"לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם", וְאִיתְּנְהוּ לְמָעוֹת - וַדַּאי בְּנוֹ פָּדוּי.
כִּי פְּלִיגִי - "לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם", וְנִתְעַכְּלוּ הַמָּעוֹת,
"**רַב** אָמַר: בְּנוֹ פָּדוּי" - מִידֵּי דַּהֲוָה אַקִּידּוּשֵׁי אִשָּׁה,
הָתָם - לָאו אַף עַל גַּב דְּנִתְעַכְּלוּ הַמָּעוֹת, הָווּ קִידּוּשֵׁי,
מט,ב הָכָא נַמִּי - לָא שְׁנָא.

וּשְׁמוּאֵל?

אָמַר לְךָ:
הָתָם - בְּיָדוֹ לְקַדְּשָׁהּ מֵעַכְשָׁיו,
הָכָא - אֵין בְּיָדוֹ לִפְדּוֹתוֹ מֵעַכְשָׁיו.

וְאַף עַל גַּב דְּקַיְימָא לָן: דְּכָל הֵיכָא דִּפְלִיגִי רַב וּשְׁמוּאֵל,
הִלְכְתָא כְּרַב - בְּאִיסּוּרֵי,
וּכְשְׁמוּאֵל - בְּדִינֵי,
הָכָא - הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל.

תְּנַן:
"מֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לַכֹּהֵן, יַחֲזִיר לוֹ חֲמֵשׁ סְלָעִים".
טַעֲמָא - דְּמֵת,
הָא לֹא מֵת - בְּנוֹ פָּדוּי!

הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן:
דְּאִיתְּנְהוּ לַמָּעוֹת.

תָּא שְׁמַע:
"בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נִפְדָּה,
עַד שֶׁיְּבִיא רְאָיָה[296] שֶׁנִּפְדָּה"!

הָתָם נַמִּי - דְּאִיתְּנְהוּ לַמָּעוֹת בְּעֵינַיְיהוּ.

תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּ**רַב יְהוּדָה**:

רש"י

מתני'
שלא נפדה. דלא עביד אינש דפריק תוך שלשים עד שיביא ראיה:
לאחר שלשים בחזקת שנפדה. דכהן הוי מוציא מחבירו והורע כחו:
עד שיאמרו לו. לבן שצוה אביו בשעת מיתתו שלא נפדה ובאמירה סגיא בלא עדות גמורה דהך חזקה דמחזקינן ליה בחזקת שנפדה לאו זו היא חזקה מעלייתא דרובא דאינשי לא עבדי למפרע חובו מיד והכא לא שייך למימר עד שיביא ראיה דהכא יכול לומר לו הבן לכהן דעלמא יהביה אבא:
שמצותו על אביו. מצות פדייתו של אב זה היתה על אביו שמת ומצות בנו עליו:

גמ'
דכ"ע אי אמר ליה מעכשיו יהא בנו פדוי לאו פדיון הוא. אלא מתנה בעלמא דהא בתוך שלשים לא שייכא פדיה ואי אמר בתוך ל' הרי לך המעות ולאחר שלשים יחול פדיון בני ואיתנהו מעות ביד כהן בעין לאחר שלשים ודאי פדוי כמאן דיהיב להו ניהליה השתא:
נתעכלו. שאינן בעין:
אקידושי אשה. דאי יהיב לה השתא מידי ואמר לה התקדשי לאחר שלשים יום הויא מקודשת כדאמרינן במסכת קדושין (דף נט.):
ת"ש. ממתניתין מת האב בתוך שלשים בחזקת שלא נפדה כו'. עד שיביא ראיה גרסינן ואי מייתי ראיה הוי פדוי וקשיא לשמואל:

---

[296] מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ)

"הַפּוֹדֶה אֶת בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - בְּנוֹ פָּדוּי".

אָמַר לֵיהּ:
שְׁמוּאֵל אָמַר: אֵין בְּנוֹ פָּדוּי,
וְאַתְּ אָמְרַתְּ: בְּנוֹ פָּדוּי?!

וְאַף עַל גַּב דְּקַיְימָא לָן: כְּרַב - בְּאִיסּוּרֵי,
וְכִשְׁמוּאֵל - בְּדִינֵי,
הָכָא - הִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל.

12. **מט, ב**

"הוּא לִפְדּוֹת, וּבְנוֹ לִפְדּוֹת - הוּא קוֹדֵם לִבְנוֹ".

תָּנוּ רַבָּנַן:
"הוּא לִפְדּוֹת, וּבְנוֹ לִפְדּוֹת - הוּא קוֹדֵם לִבְנוֹ.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
בְּנוֹ קוֹדְמוֹ,
שֶׁמִּצְוָתוֹ עַל אָבִיו, וּמִצְוַת בְּנוֹ עָלָיו".

אָמַר **רַבִּי יִרְמְיָה**:
הַכֹּל מוֹדִים: הֵיכָא דְּלֵיכָּא אֶלָּא חָמֵשׁ סְלָעִים - הוּא קוֹדֵם לִבְנוֹ.
מַאי טַעֲמָא?
דְּמִצְוָה דִּידֵיהּ עָדִיף.
כִּי פְּלִיגִי - הֵיכָא דְּאִיכָּא חָמֵשׁ מְשׁוּעְבָּדוֹת וְחָמֵשׁ בְּנֵי חוֹרִין,
רַבִּי יְהוּדָה סָבַר: מִלְוֶה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה - כִּכְתוּבָה בִּשְׁטָר דָּמְיָא,
וְדִידֵיהּ - אָזֵיל וְטָרֵיף מִמְּשַׁעְבְּדֵי,
וּבְהָנֵי חָמֵשׁ בְּנֵי חוֹרִין - פָּרֵיק לֵיהּ לִבְרֵיהּ,
וְרַבָּנַן סָבְרִי: מִלְוֶה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה - לָאו כִּכְתוּבָה בִּשְׁטָר דָּמְיָא,
הִלְכָּךְ, מִצְוָה דִּידֵיהּ עָדִיף.

רש"י

ודידיה. חמש סלעים דידיה אזיל כהן וטריף ממשעבדי שהרי שיעבודו של כהן קדם והיינו דקאמר שמצותו על אביו כלומר שמאביו נשתעבדו אותן נכסים לכהן:
ובהנך חמש בני חרי פריק לבניה. מיד דאי יהיב בני חרי משום פדיון דידיה תו לא מיפריק בנו דשמא שיעבוד הלקוחות קודם ללידת בנו:
לאו ככתובה בשטר דמיא. ואי יהיב בני חרי בשביל פדיון בנו תו לא מיפריק איהו דכהן לא מצי טריף לקוחות:

מט, ב – נ, א

מַתְנִיתִין

חָמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֶּן - בְּמָנֶה צוֹרִי.

שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד,
חֲמִשִּׁים שֶׁל אוֹנֶס,
וְשֶׁל מְפַתֶּה,
וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רַע - כּוּלָּם בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּמָנֶה צוֹרִי.

וְכוּלָּן - נִפְדִּין בְּכֶסֶף,
וּבְשָׁוֶה כֶּסֶף,
חוּץ מִשְּׁקָלִים.

גְּמָרָא

"מָנֶה צוֹרִי".

אָמַר **רַבִּי אַסִּי**:
מָנֶה שֶׁל צוֹרִי.

רַבִּי אַמִּי אָמַר:
דִּינָרָא עֲרָבָא.

רַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר:
אִיסְתְּרָא סָרְסַיָּא דְּמִיזְדַּבְּנָא תְּמַנְיָא בְּדִינָרָא,
חָמֵשׁ מִינַּיְיהוּ לְפִדְיוֹן הַבֵּן.

נ,א **רַבִּי יוֹחָנָן** אוֹמֵר:
דִּינָרָא הַדְרַיְינָא טְרַיְינָא שַׁיְיפָא דְּמִזַּבְּנָא בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה זוּזֵי,
דַּל מִינַּיְיהוּ שְׁתוּתָא,
וְהָנָךְ - לְפִדְיוֹן הַבֵּן.

הָנֵי - עֶשְׂרִין וְחַד נְכִי דַּנְקָא הָווֹי!

אֶלָּא,
דַּל שְׁתוּתָא וְזוּזָא,
וְהָנָךְ - לְפִדְיוֹן הַבֵּן.

אַכַּתִּי, עֶשְׂרִין נְכִי דַּנְקָא הָווֹי!

אֶלָּא,
דַּל זוּזָא וּשְׁתוּתָא,
וְהָנָךְ - לְפִדְיוֹן הַבֵּן.
דְּהָווֹי לְהוּ עֶשְׂרִין מַתְקָלֵי בְּמַתְקָלֵי דִּינָרָא,
דְּאִינּוּן עֶשְׂרִין וּתְמַנְיָא זוּזֵי וּפַלְגָּא דַּנְקָא.

רַשִּׁ"י

מתני'
מנה צורי. מפרש בגמרא:
חמשים של אונס ושל מפתה. כלומר וכן חמשים של אונס וכו':
וכולן בשקל הקדש. דהוו עשרין מעין ואותן מעין שבמעות מנה צורי ובגמ' מפרש למה לי למהדר ולמיתני האי וכו':
חוץ משקלים. שקלים הבאים בלשכה באדר אין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקלים:

גמ'
מנה של צורי. היוצא במדינת צורי דהסלע ד' זוזים והזוז במשקל זהב של משקל שני פשיטין ומחצה למשקל הברזל:
רבי אמי אומר. סלע צורי היינו דינר ערבא ישמעאלי ולא פירש לי שיעורו ומצאתי בתשובת הגאונים בבליים ששבעה דינרים האמורים בכל הש"ס שהדינר שש מעה כסף עושין עשרה מאותן של ערביא ובלשון ערבי קורין אותה מגרעות:
איסתירא סוסריתא. סלעים מיושנים:
דמזדבנא תמניא. מינייהו בדינרא:
דינרא הדריינא. דינר זהב שטבוע במטבע אדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר:
ושייפא. שם המלך:
דמיזדבין בכ"ה דינר של כסף. בדינר צורי:
דל מינייהו שתותא. ואינך לפדיון הבן דס"ל דסלעים של בכור הם סלעים של ד' דינר והוא סלע צורי דמטי לחמשה סלעים עשרים דינר:
עשרים וחד נכי דנקא הוו. דל שתות מכ"ד ופשו עשרים ודל שתות מחד זוזא פשו כ"א נכי דנקא:
אלא דל שתותא וזוזא. ואכתי עשרים נכי דנקא הוו דכי מדלית שתות וכי הדר מדלית חדא פשו עשרים נכי שתות:
אלא דל בריש זוזא. ופשו כ"ד והדר דל שתות מכ"ד ופשו עשרים והנך לפדיון הבן אזלי:
דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינרא. במשקל דינר צורי כדפרישית:
דאינון עשרין ותמניא ופלגי ופלגא דנקא. בדינרא ערביא דדינר צורי עושין השבעה עשר בדינר ערבי והי"ד עושין כ' פשו להו שש צורים דעבדי ח' דינרים ערביים ופלגא [ופלגא] דנקא דהוא פונדיון דדינר הוו י"ב פונדיונין אלא שפונדיוני צורי גדולים ושל ערביים קטנים וכיון דשבעה צורים עושין עשרה ערביים מטי לכל דינר צורי דינר ערבי וחמש פונדיונין ערביים ושביעית פונדיון דצא וחשוב לשבעה דינרים חמש פונדיונין ושביעית פונדיון לכל דינר הוו להו ל"ו פונדיונין טופייאנא דאינון ג' דינרים ואישתכח דשבעה הוו עשרה הלכך ז' דינר צורים הוו עשרה והי"ד הוו עשרים ופשו ששה דינר צורים הוסף לכל דינר חמשה פונדיונין ושביעית הוו להו ל"א פונדיונין טופייאנא בציר פורתא וההוא פורתא לא חשיב בין פונדיונין ועשה אותן דינר הוו ל"א פונדיונין שני דינר ופלגא דדינר ופונדיון אישתכח דששה דינרי צורים עושין תמניא ופלגא ופלגא דנקא של ערביים ולשון זה שפירשתי כתוב בספרים ולא פירש לנו כי לא פירש מפי הרב הגדול כל הד מילתא דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינר דאינון כ"ח ופלגא ופלגא דנקא אבל מצאתיה בתשובת הגאונים:

13. **נ, א**

אָמַר רָבָא:
סִילְעִים דְּאוֹרַיְיתָא - תִּלְתָא וְתִילְתָא הָוֵי.
דִּכְתִיב: "עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל"[297] (שמות ל, יג),
וּמְתַרְגְּמִינַן: "עֶשְׂרִין מָעִין",
וְתַנְיָא:
"שֵׁשׁ מָעָה בֶּסֶף - דִּינָר".

מֵיתִיבִי:
"וְהָלֹא סֶלַע שֶׁל קֹדֶשׁ - אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנָה פּוּנְדְיוֹנִין!
פּוּנְדְיוֹן זֶה - מַה טִּיבּוֹ? קִילְבּוֹן לְפָרוֹטְרוֹט"!

בָּתַר דְּאוֹסִיפוּ עִילָּוַיְיהוּ.

דְּתַנְיָא:
"'עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל" (שמות ל, יג),
לָמַדְנוּ לַשֶּׁקֶל שֶׁהוּא עֶשְׂרִים גֵּרָה.
וּמִנַּיִן שֶׁאִם רָצָה לְהוֹסִיף יוֹסִיף?
תַּלְמוּד לוֹמַר: "יִהְיֶה"[298] (ויקרא כז, כה).
יָכוֹל יִפְחוֹת?
תַּלְמוּד לוֹמַר: "הוּא"[299] (במדבר יח, טז)".

רַב אַשִׁי שָׁדַר לֵיהּ שַׁבְסַר זוּזֵי לְ**רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא** בְּפִדְיוֹן הַבֵּן,
שָׁלַח לֵיהּ: לִישְׁדַר לִי מָר תִּלְתָא יְתֵירְתָא דְּאִיכָּא עִילָּוַיְיהוּ.
שָׁלַח לֵיהּ: לִשְׁדַר לִי מָר תִּלְתָא אַחֲרִינָא דְּאוֹסִיפוּ עִילָּוַיְיהוּ.

רש"י

סילעין דאורייתא תלתא. דינר צורים הוו ותילתא דהן עשרין מעין:
והלא סלע של קודש. המקדיש שדהו בשנת היובל היה פודה בית זרע [חומר] שעורים בחמשים סלעים ובתורת כהנים גבי מקדיש שדהו קתני כערכך יקום נותן מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין למ"ט שנים של יובל והלא סלע של קודש כו' כלומר ולמה אמרנו מ"ט פונדיונין והלא סלע של קודש מ"ח פונדיונין אישתכח דקא פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל ופונדיון:
פונדיון זה מה טיבו. והלא לא נאמר אלא חמשים שקל כסף:
קולבון לפרוטרוט. הכרע הוא האי פונדיון דמטי קולבון מעה קטנה לכל אחד לפרוטרוט משמע לכל אחד בפני עצמו כדאמרינן בפרק ראשון (לעיל דף ה.) ולא מנאו הכתוב אלא בפרוטרוט קתני מיהת סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיונין והיינו ארבעה דינר צורים דהכי אמרינן בקדושין (דף יב.) שש מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין נמצא דינר י"ב פונדיונין וסלע ארבעים ושמונה אלמא סלע דאורייתא ארבעה דינרין וקשיא לרבא:
ומשנינן בתר דאוסיפו עליה. על סלע דאורייתא הוסיפו שתות ועשאוהו למדת סלע צורי עשרים וארבעה מעין:
יהיה. עשרים גרה יהיה השקל משמע עוד הויה אחרת:
בפרשת ערכין כתיב הוא. בסדר ויקח קרח כתיב עשרים גרה הוא שלא יפחות: רב אחא כהן היה ושלח רב אשי לרב אחא:
לישלח לי מר תילתא. שנתתי לך יותר מדאי כרבא דאמר סלע דאורייתא שלש דינרין ותילתא מטי לחמשה סלעים ט"ו דינר והתילתא דאינון שתי דינרין נכי תלתא דמטי לסך הכל שבסר זוז נכי תילתא: שלח ליה רב אחא תשלח לי מר תלתא זוזי דהא אוסיפו עלייהו ועשאום למדת צורי דהוו חמש סלעים עשרים זוז:

---

[297] זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַה'
[298] וְכָל עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשָּׁקֶל
[299] וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֻשֶּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא

14. נ, א

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא:
כָּל כֶּסֶף הָאָמוּר בַּתּוֹרָה סְתָם - סֶלַע,
דִּנְבִיאִים - לִיטְרִין,
דִּכְתוּבִין - קִינְטָרִין.
חוּץ מִן כַּסְפּוֹ שֶׁל עֶפְרוֹן,
שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה סְתָם - קִינְטָרִין,
דִּכְתִיב: "אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עוֹבֵר לַסּוֹחֵר" (בראשית כג, טז),
וְאִיכָּא דּוּכְתָא דְּקָא קָרוּ לְקִינְטָרָא "תִּיקְלָא".

רש"י

ליטרין. מנין דהוא עשרים וחמשה סלעים:
קינטרין. מאה סלעים בכל שקל:
דכתיב עובר לסוחר. שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין אותו בתורת שקלים:
והאיכא דוכתא דקרו לתקלא דידהו קינטריא. שגדול במדת קינטרא הלכך קינטריא יהיב ליה:

15. נ, א

אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא:
בִּיקְשׁוּ לִגְנוֹז כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁבָּעוֹלָם, מִפְּנֵי כַּסְפָּהּ וּזְהָבָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם,
עַד שֶׁמָּצְאוּ לוֹ מְקוֹרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מוּתָּר,
שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבָאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ"[300] (יחזקאל ז, כב).

וִירוּשָׁלַיִם הֲוָיָא רוּבָּא דְּעָלְמָא?!

אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי:
בִּקְשׁוּ לִגְנוֹז דִּינָרָא הַדְרָיְינָא טִירְיָיאנָא שַׁיָּיאפָּא, מִפְּנֵי טִבְעָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם,
עַד שֶׁמָּצְאוּ לָהּ מְקוֹרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מוּתָּר,
שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבָאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ".

רש"י

מפני כספה [וזהבה] של ירושלים. שהיה בלשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחוהו עובדי כוכבים ערבוהו עם זהובים:
וחיללוה. משמע כיון שבאו פריצים חיללוהו נפק לחולין:
הויא רובא דעלמא. בתמיה דעליה בעי איתסורי כל זהבים שבעולם:
הדריינא טריינא שיפא. אלו היו ממטבעות של ירושלים ורובן של אלו באו מירושלים:

[300] וְהֶסְבּוֹתִי פְּנֵי מֵהֶם וְחִלְּלוּ אֶת צָפוּנִי וּבָאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ

16. נ, ב – נא, א

נ,ב אָמַר **רַב יְהוּדָה** אָמַר **רַב אַסִי**:
כָּל "כֶּסֶף" הָאָמוּר בַּתּוֹרָה סְתָם - כֶּסֶף צוֹרִי,
וְשֶׁל דִּבְרֵיהֶם - כֶּסֶף מְדִינָה.

וּכְלָלָא הוּא?!
וַהֲרֵי טַעֲנָה,
דִּכְתִיב: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר"[301] (שמות כב, ו),
וּתְנַן:
"שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין - הַטַּעֲנָה שְׁתֵּי בֶּסֶף"!

שָׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב: "כֶּסֶף אוֹ כֵלִים",
מַה כֵּלִים - שְׁנַיִם,
אַף כֶּסֶף - שְׁנַיִם,
וּמַה כֶּסֶף - דָּבָר חָשׁוּב,
אַף כֵּלִים - דָּבָר חָשׁוּב.

וַהֲרֵי מַעֲשֵׂר,
דִּכְתִיב: "וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ"[302] (דברים יד, כה),
וּתְנַן:
"הַפּוֹרֵט סֶלַע מִמַּעוֹת[303] מַעֲשֵׂר שֵׁנִי"!

"כֶּסֶף" "כֶּסֶף" (דברים יד, כה-כו) רִיבָּה.

וַהֲרֵי הֶקְדֵּשׁ,
דִּכְתִיב: "וְנָתַן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ"[304] (ראה ויקרא כז, יט),
וְאָמַר **שְׁמוּאֵל**:
הֶקְדֵּשׁ שָׁוֶה מָנֶה שֶׁחִילְּלוֹ עַל שָׁוֶה פְּרוּטָה - מְחֻלָּל!

הֶקְדֵּשׁ נַמִי - יָלִיף "קֹדֶשׁ"[305] (ויקרא כז, יד) "קֹדֶשׁ"[306] (ויקרא כז, ל) מִמַּעֲשֵׂר.

וַהֲרֵי קִידּוּשֵׁי אִשָּׁה,
דִּכְתִיב: "וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף"[307] (שמות כא, יא),
וּתְנַן:
"**בֵּית שַׁמַּאי** אוֹמְרִים:
בִּדִינָר וּבְשָׁוֶה דִּינָר.
וּ**בֵית הִלֵּל** אוֹמְרִים:
בְּפְרוּטָה וּבְשָׁוֶה פְּרוּטָה".
לֵימָא: רַב אַסִי דְּאָמַר כְּבֵית שַׁמַּאי?!

אֶלָּא,
אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר:
אָמַר **רַב יְהוּדָה** אָמַר **רַב אַסִי**:
כָּל "כֶּסֶף" קָצוּב הָאָמוּר בַּתּוֹרָה - כֶּסֶף צוֹרִי,
וְשֶׁל דִּבְרֵיהֶם - כֶּסֶף מְדִינָה.

מַאי קָמַשְׁמַע לָן?
תָּנֵינָא:

רש"י

כסף צורי. היכא דכתיב שקל הוי סלע צורי דהוא ארבעה דינרי כדאוקי רבי יוחנן לעיל והיכא דלא כתיב שקל אלא כסף הוי דינר צורי:
כסף מדינה. שמינית של כסף צורי והוא איסתירא סווסריאתא דאמרן לעיל:
טענה. שאדם טוען לחבירו כך וכך מסרתי לך:
שבועת הדיינין. הבאה מחמת הודאת מקצת הטענה אינו נשבע אלא א"כ טענו שוה שתי מעות שהן שליש דינר ואע"ג דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף:
שאני התם. דאקשיה רחמנא לכסף בהדי כלים שנים כל דהו אפי' אין שוין דינר אף כסף שנים:
ומה כסף דבר חשוב. ומעה כסף הוי חשוב אף כלים דבר חשוב ולא כל דהו ממש:
הפורט סלע. מדמי מעות מעשר שני שהיו לו פרוטות ורוצה להחליפן בסילעי כסף מפני משוי הדרך והתם מסיים פלוגתא בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות כו' ומיהו שמעינן מינה דמכר המעשר בפרוטות וכתיב ונתת בכסף:
הכסף כסף ריבה. תלתא זימני כתיב התם כסף ונתת בכסף וצרת הכסף ונתת בכסף וריבה כל מילי:
ש"פ. והיינו נחשת:
[קדש קדש ממעשר]. במעשר שני כתיב קדש וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור וגו' ובהקדש כתיב ואיש כי יקדיש את ביתו קדש:
ויצאה חנם אין כסף. ומהתם גמרינן קדושין דאמרינן אין כסף לאדון זה ויש כסף לאדון אחר:
קצוב. דאיכא שלשים חמשים אבל בכל הנך דפרכינן ליכא קצבה:

---

[301] כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגָנַב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם
[302] כה וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: כו וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ:
[303] מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (במעות)
[304] וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְקֻדִּישׁ אֹתוֹ וְיִסַּף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ
[305] וְאִישׁ כִּי יַקְדֵּשׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַה' וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם
[306] וְכָל מַעְשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַה' הוּא קֹדֶשׁ לַה'
[307] וְאִם שָׁלֹשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף

"חָמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֵּן - בְּמָנֶה צוֹרִי.
שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד,
חֲמִשִּׁים שֶׁל אוֹנֵס,
וְשֶׁל מְפַתֶּה,
וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רַע - כּוּלָּם בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּמָנֶה צוֹרִי"!

"וְשֶׁל דִּבְרֵיהֶם - כֶּסֶף מְדִינָה" אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ.
דְּתָנַן:
"הַתּוֹקֵעַ לַחֲבֵירוֹ - נוֹתֵן לוֹ סֶלַע".
וְלָא תֵּימָא: סֶלַע אַרְבַּע זוּזֵי,
אֶלָּא: פַּלְגָּא דִּזוּזָא,
דְּקָרֵי אֱינָשֵׁי "סֶלַע" פַּלְגָּא דִּזוּזָא.

חָנָן בִּישָׁא תְּקַע לֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא.
אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּ**רַב הוּנָא**,
אָמַר לֵיהּ: הַב לֵיהּ פַּלְגָּא דִּזוּזָא.
נא,א הָוָה לֵיהּ[308] ^זוּזָא מָאתָא בַּהֲדֵיהּ דְּלָא נָפֵיק,
תָּקַע לֵיהּ אַחֲרִינָא, וִיהֲבֵיהּ נִיהֲלֵיהּ.

רש"י

התוקע. המכה את חבירו באזנו לשון מורי בבבא קמא וכאן שמעתי תוקע ממש שתקע מפיו באזנו וראיה ללשון מורי בב"ק וכאן שמעתי אל תהי בתוקעי כף שמכין בכפם על כף חביריהם להיות ערבים בשביל אחרים וקמ"ל רב אשי דלא תימא סלע צורי ליתיב ליה דהוא ארבע זוז אלא סלע מדינה דהוא פלגא דזוזא שמינית שבסלע צורי:
זוזא מאכא. שנפחתה צורתו ולא הוה שקיל ליה כלומר לא היה ניקח בעיר להוצאה לא היה הדינר שקול ושוה לו כלום:

[308] מסורת הש"ס וכך הוא בסוגיה המקבילה בבא קמא לז. גירסת וילנא: (הות איכא)

17. **נא, א**

"שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד,
חֲמִשִּׁים שֶׁל אוֹנֵס,
וְשֶׁל מְפַתֶּה,
וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רַע - כּוּלָּם בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּמָנֶה צוֹרִי".

הָא תּוּ - לָמָּה לִי?
הָא תְּנָא לֵיהּ רֵישָׁא!

"אוֹנֵס" וּ"מוֹצִיא שֵׁם רַע" אִיצְטְרִיךְ,
סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: כֵּיוָן דְּלָא כְּתִיב בְּהוּ שְׁקָלִים,
אֵימָא: זוּזֵי בְּעָלְמָא,
קָא מַשְׁמַע לָן: דְּמֵילָף קָא יָלְפִי מֵהֲדֵדֵי.

רש"י

הא תו למה לי. האי וכולם הא תנא ליה:
משום אונס ומוציא שם רע. איצטריכא ליה למיתני האי וכולם בשקל הקודש משום דרישא לא תנא שקל הקודש ומיהו פשיטא לן באינך כולהו דסלעים נינהו דהא בפדיון הבן כתיב (במדבר ג) חמשת שקלים לגולגלת ובעבד כתיב (שמות כא) שלשים שקלים יתן. (בעל השור) לאדוניו ובמפתה כתיב (שם כב) כסף ישקול אבל באונס ומוציא שם רע לא כתיב שקל וסד"א דתנא ברישא במנה צורי כל חד וחד כי דיניה קאמר דהיכא דכתיב שקלים יהיב שקלים צורים והיכא דלא כתיב שקלים ליתיב דינרי צורים קמ"ל סיפא וכולם בשקל הקודש דמילף ילפי מהדדי בכסף קצוב מכסף קצוב כדרב אסי דלעיל אית ספרים דכתוב הכי אטו כולהו בני פדיה נינהו וקפריך אמתניתין דנקט לשון פדיה בכולהו דקתני וכולן נפדין והא לא שייכא לשון פדיה אלא בבכור תני כל הנפדין נפדין בכסף ושוה כסף כל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות ומעשר:

18. **נא, א**

["וְכוּלָּן - נִפְדִּין בְּכֶסֶף,
וּבְשָׁוֶה כֶּסֶף,]
חוּץ מִן הַשְּׁקָלִים".

תַּנָּא:
"חוּץ מִן הַשְּׁקָלִים,
וּמַעֲשֵׂר,
וְהָרְאָיוֹן".

"שְׁקָלִים" - דְּתָנַן:
"מְצָרְפִין שְׁקָלִים לְדַרְבּוֹנוֹת,
מִפְּנֵי מַשְׂאוֹי הַדָּרֶךְ".

"מַעֲשֵׂר" - דִּכְתִיב: "וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ"[309] (דברים יד, כה).

"וְהָרְאָיוֹן" - תָּנֵי **רַב יוֹסֵף**:
"שֶׁלֹּא יָבִיא סִיגָה לָעֲזָרָה".

רש"י

מעשר שני. אינו נפדה אלא בכסף טבוע ולא בשוה כסף ואפי' פרוטות טבועות שפיר דמי:
והראיון. לקנות עולת ראייה הנקנית בשתי מעות כסף כדאמרי' בחגיגה (דף ב.) הראייה שתי כסף והנך שתי כסף טבועות בעינן:
מצרפין שקלים לדרבונות. בני העיר ששולחין שקליהם לירושלים מצרפין אותן ולוקחין מהן דרבונות הוו זהובים טבועים דרבונות אין שאר זהב לא שאינו טבוע ובמסכת שקלים (דף ד.) מפרש טעמא שמא תיזול מרגליות כו' והוא הדין לכל שוה כסף שמא יזול ונמצא הקדש מפסיד אבל טיבעא לא זייל:
וצרת הכסף. דבר שיש עליו צורה: ה"ג ראיון תני [נמי] רב יוסף שלא יביא סיגה כסף סיגי' אלא טבוע והיינו ברייתא דרב יוסף לאו לפרושי אלא לסיועי:

[309] וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ

19. נא, א

מַתְנִיתִין

אֵין פּוֹדִין, לֹא בַּעֲבָדִים,
וְלֹא בִּשְׁטָרוֹת,
וְלֹא בְּקַרְקָעוֹת,
וְלֹא בְּהֶקְדֵּשׁוֹת.

בָּתַב לַכֹּהֵן שֶׁהוּא חַיָּיב לִיתֵּן לִי חֲמִשָּׁה סְלָעִים - חַיָּיב לִיתֵּן לוֹ, וּבְנוֹ אֵינוֹ פָּדוּי.
לְפִיכָךְ,
אִם רָצָה הַכֹּהֵן לִיתֵּן לוֹ בְּמַתָּנָה - רַשַּׁאי.

הַמַּפְרִישׁ פִּדְיוֹן בְּנוֹ, וְאָבַד - חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתוֹ,

שֶׁנֶּאֱמַר: "יִהְיֶה לָךְ",
ו"פָּדֹה תִפְדֶּה"[310] (במדבר יח, טו).

גְּמָרָא

מַתְנִיתִין דְּלֹא כְּרַבִּי,
דְּתַנְיָא:
"**רַבִּי** אוֹמֵר:
בַּכֹּל פּוֹדִין בְּכוֹר אָדָם,
חוּץ מִן הַשְּׁטָרוֹת".

מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי?

דָּרַשׁ רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי,
"וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה"[311] (במדבר יח, טז) - רִיבָּה,
"בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים" - מִיעֵט,
"תִּפְדֶּה" (במדבר יח, טו) - רִיבָּה,
רִיבָּה וּמִיעֵט וְרִיבָּה - רִיבָּה הַכֹּל.
מַאי רַבֵּי?
רַבֵּי כָּל מִילֵּי.
וּמַאי מִיעֵט?
מִיעֵט שְׁטָרוֹת.

וְרַבָּנַן?

דָּרְשִׁי כְּלָל וּפְרָט,
"וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ" - כְּלָל,
"בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים" - פְּרָט,
"תִּפְדֶּה" - חָזַר וְכָלַל,
כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל - אִי אַתָּה דָּן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט.
מַה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ - דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל וְגוּפוֹ מָמוֹן,
אַף כָּל דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל וְגוּפוֹ מָמוֹן.
יָצְאוּ קַרְקָעוֹת - שֶׁאֵין מִטַּלְטְלִין,
יָצְאוּ עֲבָדִים - שֶׁהוּקְשׁוּ לְקַרְקָעוֹת,
יָצְאוּ שְׁטָרוֹת - שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמִּטַּלְטְלִין, אֵין גּוּפָן מָמוֹן.

אָמַר לֵיהּ **רָבִינָא** לְמָרֵימָר:
וְרַבִּי, רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי דָּרַשׁ?!
וְהָא רַבִּי, כְּלָלֵי וּפְרָטֵי דָּרַשׁ בְּמַרְצַע,
דְּתַנְיָא:

רש"י

מתני'
אין פודין בכור אדם לא בעבדים כו'. אע"ג דאמרן לעיל (דף מט:) בכסף ובשוה כסף:
ולא בשטרות. שאם יש לו שטר על חבירו בה' סלעים ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו אינו פדוי:
ולא בהקדישות. מפרש בגמרא:
כתב לכהן שהוא חייב ליתן לו ה' סלעים. משום פדיון בנו:
ובנו אינו פדוי. כדאמרינן בגמרא שמא יאמרו פודין בשטרות:
לפיכך. דאמרן חייב ליתן לו ה' סלעים אם רצה הכהן לתנם ולהחזירם לו במתנה רשאי אבל תקנתא אחריתי ליכא:
יהיה לך ופדה תפדה. כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי והאי קרא לאהרן אמר ליה רחמנא:

גמ'
מיעט. כסף ולא מידי אחרינא:
מיעט שטרות. דלא חשיבי מידי:
תפדה חזר וכלל. ואע"ג דהאי תפדה כתיב קודם לפרט אפ"ה דיינינן ליה בכלל ופרט כדאמרינן לקמן:
שהוקשו לקרקעות. והתנחלתם אותם וגו' (ויקרא כה):

---

[310] כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַה' בָּאָדָם וּבִבְהֵמָה יִהְיֶה לָךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה ו

[311] וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא

"מַרְצֵעַ"[312] (דברים טו, יז) - אֵין לִי אֶלָּא מַרְצֵעַ.
מִנַּיִן לְרַבּוֹת הַסּוֹל,
וְהַסִּירָא,
וְהַמַּחַט,
וְהַמַּקְדֵּחַ,
וְהַמַּכְתֵּב?
תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְלָקַחְתָּ" (דברים טו, יז) - לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר שֶׁנִּלְקָח בַּיָּד,
דִּבְרֵי **רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה**.
רַבִּי אוֹמֵר:
"מַרְצֵעַ",
מַה מַּרְצֵעַ מְיוּחָד - שֶׁל מַתֶּכֶת,
אַף כָּל שֶׁל מַתֶּכֶת".
וְאָמְרִינַן: בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי?
רַבִּי - דָּרֵישׁ כְּלָלֵי וּפְרָטֵי,
רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה - דָּרֵישׁ רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי!

אִין,
בְּעָלְמָא - רַבִּי, כְּלָלֵי וּפְרָטֵי דָּרֵישׁ,
וְהָכָא - כִּדְתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל.
דְּתָנָא דְּבֵי **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל**:
"בַּמַּיִם" "בַּמַּיִם"[313] (ויקרא יא, ט) שְׁתֵּי פְּעָמִים,
אֵין זֶה כְּלָל וּפְרָט,
אֶלָּא רִיבָּה וּמִיעֵט".

וְרַבָּנַן?

אָמְרִי כְּדְאָמְרִינַן בְּמַעֲרָבָא:
כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא שְׁתֵּי כְּלָלוֹת הַסְּמוּכִים זֶה לָזֶה - הַטֵּל פְּרָט בֵּינֵיהֶם, וְדוּנֵם בִּכְלָל וּפְרָט.

רש"י

הסול. ברוק"א בלע"ז:
הסירא. קוץ:
מכתב. עט:
ואמרינן. במסכת קדושין (דף כא.):
במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי. ולקחת כלל מרצע פרט ונתת באזנו חזר וכלל מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת:
ורבי יוסי ב"ר יהודה דריש ליה ברבויי ומיעוטי. ומאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט סם:
הכא. היינו טעמא דדריש ריבויי ומיעוטי כדתנא דבי ר' ישמעאל בשילהי אלו טריפות (חולין פז.) כל מקום שנאמר במים במים ב' פעמים כלומר כל מקום שנאמר ב' כללות זו אצל זו ופרט אחריהן כגון הכא את זה תאכלו מכל אשר במים אשר לו סנפיר וקשקשת במים דהיינו שתי כללות דמשמע דבכל מים בעינן סנפיר וקשקשת ופרט כתיב אחריהם בימים ובנחלים דמשמע בימים ובנחלים שנובעים הם בעינן סנפיר וקשקשת אבל הגדילים במים מכונסין מיתאכלי בלא סנפיר וקשקשת אין זה כלל ופרט לא דייניגן ליה בכלל ופרט אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו ברבויי ומיעוטי והכא נמי ופדויו מבן חדש כלל תפדה חזר וכלל הרי שתי כללות הסמוכות זה לזה והפרט אחריו הלכך בריבויי ומיעוטי דרשינן להו:
ורבנן. דדרשי להו בכללי ופרטי סברי כדאמרינן במערבא:

[312] וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לַאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן
[313] אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ

20. נא, א–ב

"וְלֹא בְּהֶקְדֵּשׁוֹת".

פְּשִׁיטָא,
לָאו דִּידֵיהּ נִינְהוּ!

נא,ב אֵימָא: ^וְלֹא הֶקְדֵּשׁוֹת בְּכָל אֵלּוּ.

רש"י

ולא הקדשות נפדין בכל אלו. בעבדים שטרות וקרקעות והתם נפקא לן מקראי בתורת כהנים בפרשת ערכין:

21. **נא, ב**

"בָּתַב לַבַּהֵן שֶׁהוּא חַיָּיב לוֹ חֲמִשָּׁה סְלָעִים - חַיָּיב לִיתֵּן לוֹ, וּבְנוֹ אֵינוֹ פָּדוּי".

אָמַר עוּלָּא:
דְּבַר תּוֹרָה: בְּנוֹ פָּדוּי לְכָשֶׁיִּתֵּן.
מַאי טַעֲמָא אֵין בְּנוֹ פָּדוּי?
גְּזֵירָה שָׁמָּא יֹאמְרוּ: פּוֹדִין בִּשְׁטָר.

תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּ**רַב נַחְמָן**:
"בְּנוֹ פָּדוּי לְכָשֶׁיִּתֵּן".

אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן:
זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה סְתִימְתָּא.
וְאָמְרִי לָהּ: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְתִימְתָּא.
אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין בְּנוֹ פָּדוּי.

וְהִלְכְתָא:
אֵין בְּנוֹ פָּדוּי.

רש"י

שמא יאמרו פודין בשטרות. אפי' אין נותנין כלום אי נמי בשטר שיש לו על חבירו:
בנו פדוי לכשיתן. שהרי נתן הפדיון:

22. **נא, ב**

"לְפִיכָךְ, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לִיתֵּן לוֹ בְּמַתָּנָה - רַשַּׁאי".

תָּנְיָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנָן:
"נִתְּנוּ לַעֲשָׂרָה כֹּהֲנִים בְּבַת אַחַת - יָצָא,
בָּזֶה אַחַר זֶה - יָצָא.
נְטָלוֹ וְהֶחֱזִירוֹ לוֹ - יָצָא.
וְכָךְ הָיָה מְנַהֵג שֶׁל **רַבִּי טַרְפוֹן**, שֶׁהָיָה נוֹטֵל וּמַחֲזִיר.
וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ **חֲכָמִים** בַּדָּבָר, אָמְרוּ: קַיִּים זֶה הֶלָּכָה זוֹ".

"הֶלָּכָה זוֹ" - וְתוּ לָא?!

אֶלָּא: קַיִּים זֶה אַף הֶלָּכָה זוֹ.

רַבִּי חֲנִינָא הֲוָה רָגִיל, וְשָׁקִיל וּמְהַדַּר.
חַזְיֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה קָא אָזֵיל וְאָתֵי קַמֵּיהּ.
אָמַר לֵיהּ: לָא גְּמַרְתְּ וִיהִיבַת, מִידַּעַם בִּישׁ,
הֵילְכָךְ, אֵין בְּנוֹ פָּדוּי.

רש"י

בבת אחת. שהניח לפני כולן חמש סלעים והלך לו:
בזה אחר זה. ולכהן אחר הכי תניא ליה בתוספתא יצא:
נטלן. הכהן והחזירן לו יצא:
ר' טרפון. כהן היה:
ר' חנינא. כהן היה:
אזיל ויתיב קמיה. כדי שיראנו מהלך ובא לפניו ויחזיר לו חמש סלעים שנתן בנו:
א"ל לא גמרת ונתת. נתינה גמורה אלא כדי שאחזירם לך:
מידעם ביש עבדת. דבר רע עשית הלכך אין בנך פדוי אם אחזירם לשון אחר אפילו לא אחזירם אין בנך פדוי:

23. **נא, ב**

"הַמַּפְרִישׁ פִּדְיוֹן בְּנוֹ, וְאָבַד - חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתוֹ".

מְנָלַן?

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
אָתְיָא "עֶרֶךְ"[314] (במדבר יח, טז) "עֶרְכֶּךָ"[315] (ויקרא כז, כג) מֵעֶרְכִּין.

רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן:
"וְכָל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה, וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם"[316] (שמות לד, כ),
וְיָלֵיף "רֵיקָם" "רֵיקָם"[317] (שמות כג, טו) מֵעוֹלַת רְאִיָּיה,
מָה עוֹלַת רְאִיָּיה - חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתוֹ,
אַף פִּדְיוֹן הַבֵּן - חַיָּיב בְּאַחֲרָיוּתוֹ.

מַתְקִיף לָהּ **רַב פַּפָּא**:
קְרָא לִקְרָא?

אֶלָּא אָמַר **רַב פַּפָּא**:
הָא - כִּדְקָתָנֵי טַעֲמָא: "יִהְיֶה לָךְ, אַךְ פָּדֹה תִּפְדֶּה"[318] (במדבר יח, טו).
וְכִי אִיתְמַר דְּרֵישׁ לָקִישׁ - אַרֵישָׁא אִיתְמַר:
"מֵת לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן, יִתֵּן".
מְנָא לָן?
אָמַר **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ**:
אָתְיָא "עֶרֶךְ" "עֶרֶךְ" מֵעֶרְכִּין.
רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן:
"וְכָל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה, וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם",
מָה לְהַלָּן - יוֹרְשִׁין חַיָּיבִין,
אַף כָּאן - יוֹרְשִׁין חַיָּיבִין.

רש"י

מנלן. דחייב באחריותו ואע"ג דקא נסיב קרא במתניתין קבעי מנלן ולקמן פריך ליה רב פפא:
אתיא ערך ערך. כתיב הכא בבכור (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך מה ערכין חייב באחריותן עד שיבאו לידי גזבר כדאמר בפרק בתרא דשחיטת חולין (דף קלט.) ונתן את הערכך ביום ההוא וגו' (ויקרא כז) חולין הן בידך עד שיבאו לידי גזבר:
מה עולת ראייה חייב באחריותה. דהא חובה היא עליה דלא גרעה היא מנדר שאם מתה או נגנבה חייב באחריותה דכמאן דטעין ליה אכתפיה דמי ועוד דכתיב (שמות כג) לא יראו פני ריקם ואם מתה או נגנבה ולא פרע ליה אישתכח דאיתחזי ריקם בעזרה אבל מלא יראו דבכור לא הוה שמעינן דההוא לאו פנים ממש קאמר דהא לאו בעזרה מייתי לה דלכהן יהיב ליה והוה אמינא בהפרשה סגיא ליה:
קרא לקרא. קרא צריך לאיתויי לסיועי לקרא הא תנא דמתניתין קרא אחרינא קנסיב לה:
מנלן. דחייב לתת לאחר מיתה:
ערך ערך מערכין. דאמר במסכת ערכין (דף כ.) אמר ערכי עלי ומת יתנו היורשים אמר ערך פלוני עלי ומת על הנודר ליתן ומקרא ילפי במסכת ערכין ובתורת כהנים יכול אם אמר ערך פלוני עלי ומת יהא פטור ת"ל יעריכנו אפילו מת והכי נמי כי מת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו:
מה עולת ראייה יורשין חייבין. דעולת חובה היא ה"נ כי מת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו וגבי עולת חובה תנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה:
אף כאן יורשין חייבים. לאחר מיתת האב והבן דהוו מחוייבים ומתו:

---

[314] וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֻשֶּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא
[315] וְחִשַּׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֵת מִכְסַת הָעֶרְכֶּךָ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנָתַן אֶת הָעֶרְכְּךָ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַה'
[316] וּפָטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם
[317] אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בוֹ יָצָאתָ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם
[318] כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַה' בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה

24. נא, ב – נב, א

מַתְנִיתִין

הַבְּכוֹר - נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָב,

וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאֵם,
וְאֵינוֹ נוֹטֵל בַּשֶּׁבָח,
וְלֹא בָּרָאוּי בְּבַמּוּחְזָק.

נב,א וְלֹא הָאִשָּׁה בִּכְתוּבָּתָהּ,
וְלֹא הַבָּנוֹת בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶן,
וְלֹא הַיָּבָם.

וְכוּלָּם - אֵין נוֹטְלִין בַּשֶּׁבָח,
וְלֹא בָּרָאוּי בְּבַמּוּחְזָק.

גְּמָרָא

מַאי טַעֲמָא?

אָמַר קְרָא: "לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכוֹרָה"[319] (דברים כא, יז),
מִשְׁפַּט הַבְּכוֹרָה לָאִישׁ,
וְאֵין מִשְׁפַּט הַבְּכוֹרָה לָאִשָּׁה.

"וְאֵינוֹ נוֹטֵל בַּשֶּׁבָח".

דִּכְתִיב: "בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ" (דברים כא, יז).

"וְלֹא בָּרָאוּי בְּבַמּוּחְזָק".

דִּכְתִיב: "בְּכָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ".

רש"י

מתני'
בנכסי האם. נכסי מלוג:
בשבח. אם השביחו נכסים לאחר מיתת האב קודם שחלקו אין הבכור נוטל פי שנים בשבח אלא שמין מה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן והבכור שנטל ב' חלקים בקרקעות יתן מעות לפי ששוה שבח חלק השני שנטל בשביל הבכורה ואותן מעות יחלקו בין כולם:
בראוי. בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל ראויין היו ליפול לו בירושה ונפלו להן לאחר זמן אין הבכור נוטל פי שנים בהן:
ולא האשה בכתובתה. לא בשבח שהשביחו אם אינם שוין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובה ואח"כ השביחו אינה נוטלת אלא כמה שהיו שוין ולא בראוי כבמוחזק:
ולא הבנות. שהיה מקבל עליו לזון את בתה שהיה לה מאיש אחר חמש שנים אינה ניזונת לאחר מיתתו אלא לפי מה שהנכסים שוין לא בשבח ולא בראוי:
ולא היבם. שנוטל פי שנים חלקו וחלק המת שייבם את אשתו אינו נוטל [בחלק] אחיו לא בשבח ולא בראוי:
וכולן אין נוטלים כו'. מפרש בגמ' אמאי נקיט ליה:

גמ'
כי הוא ראשית אונו ולו משפט הבכורה. משמע דאדידיה קאי כלומר בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו:
לו. לאב בשעת מיתה:

[319] כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה

25. נב, א–ב

"וְלֹא הָאִשָּׁה בִּבְתוּבָתָהּ".

אִינִי?!
וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל:
בַּעַל חוֹב - גּוֹבֶה אֶת הַשְּׁבָח!

אָמַר רַבִּי אַבָּא:
מְקוּלֵי כְּתוּבָּה שָׁנוּ כָּאן.

"וְלֹא הַבָּנוֹת בִּמְזוֹנוֹתֵיהֶן".

מַאי טַעֲמָא?

תְּנַאי כְּתוּבָּה - כִּכְתוּבָּה דָּמֵי.

"וְלֹא הַיָּבָם".

מַאי טַעֲמָא?

"בְּכוֹר"[320] (דברים כה, ו) קְרִייֵהּ רַחֲמָנָא.

אָמַר אַבַּיֵי:
לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּשְׁבָח שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים בֵּין מִיתָה לְיִבּוּם,
אֲבָל דְּבֵין יִבּוּם לַחֲלוּקָה - שָׁקֵיל.

מַאי טַעֲמָא?

"יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת" (דברים כה, ו) אָמַר רַחֲמָנָא, וַהֲרֵי קָם.

רָבָא אָמַר:
אֲפִילּוּ דְּבֵין יִבּוּם לַחֲלוּקָה - נַמִּי לָא שָׁקֵיל.

מַאי טַעֲמָא?

כִּבְכוֹר,
מַה בְּכוֹר - אֵין לוֹ קוֹדֶם חֲלוּקָה,
אַף יָבָם נַמִּי - אֵין לוֹ קוֹדֶם חֲלוּקָה.

"וּבוּלָם - אֵין נוֹטְלִין בַּשָּׁבָח".

נב,ב לְאִיתוּיֵי שְׁבָחָא דְּמִמֵּילָא,
חֲפוּרָה וְהָווּ שׁוּבְלֵי,
שַׁלְפּוּפֵי וְהָווּ תַּמְרֵי.

"וְלֹא בָּרְאוּי בְּבַמּוּחְזָק".

לְאִיתוּיֵי נִכְסֵי דְּאֵבִי אַבָּא.

רש"י

בעל חוב. שהלוה לחבירו מעות ומכר לוה הנכסים והשביחום לקוחות טורף בעל חוב הגוף והשבח והד אשה נמי בעלת חוב היא:
מקולי כתובה. זה אחד מקולי כתובה:
בכור קרייה רחמנא. והיה הבכור אשר תלד ומוקמינן ביבמות (דף כד.) דביבם מיירי וקאמר רחמנא דמצוה לייבם בגדול:
יקום על שם אחיו. והיינו לנחלה כדאמר ביבמות (שם:) בכור קריי' רחמנא ודינו כבכור דלא יטלו בראוי ובשבח בין מיתת אביהם לייבום:
והרי קם. משעה שנשא אשת אחיו כמו פי שנים בנכסים ברשותו וכי אשבח ברשותו אשבח ונוטל פי שנים אף בשבח:
שבחא דממילא. שלא טרח בה אחיו:
כגון חפורה והוו שובלי. שהיתה התבואה שחת בשעת מיתתו ועכשיו נעשו שבלים:
או שלפופי והוו תמרי. סמדר ועכשיו נעשו תמרים גדולים וקמ"ל דאפי' בהאי שבחא לא שקיל בכור אלא כאחד מן האחין ושמין אותן מה היו שוין כשמת האב ובהנהו דמי' שקיל פי שנים דאי מרישא ה"א אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ה"מ בשבח שטרחו בו אחים כגון זיבול שדות וקשקוש ועידור:
נכסי דאבי אבא. אם היה אבי אביהם חי בשעת מיתת אביהם והיו נכסים ראוין ליפול להם כשימות אע"ג דודאי עתידים ליפול להם ואפי' יש לו בן אחד יטלו אלו חלק אביהם וסד"א כמוחזק דמו וקמ"ל סיפא דאי מרישא ה"א ראוי דקתני רישא דאין הבכור נוטל בו כגון שנפלו לו נכסי אחי אביהם שהיה לו בנים בשעת מיתת אביהם של אלו ומתו בניו ואח"כ מת הוא דנכסים הללו לא היו ראוין להם בשעת מיתת אביהם אלא מספק:

[320] וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל

26. נב, ב

מַתְנִיתִין

וְאֵלּוּ שֶׁאֵין חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל: הַבְּכוֹרָה,
וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ,
וְהַמְיַיבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו,
וְהַמַּתָּנָה,

דִּבְרֵי **רַבִּי מֵאִיר**.

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים:
הַמַּתָּנָה - בְּמֻכָּר.

רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר:
בּוּלָּם - חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל.

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר:
הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ - יַחֲזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה,
וְינַצֶּה מֵהֶן אֶת הַדָּמִים.

גְּמָרָא

מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי מֵאִיר?

מָכָר - הוּא דְּאָמַר רַחֲמָנָא לִיהֱדַר בַּיּוֹבֵל[321] (ויקרא כה, כח),
מַתָּנָה וִירוּשָׁה - לָא.
וְהָנֵי מִירוּשָׁה - יְרוּשָׁה,
דְּמַתָּנָה - מַתָּנָה,
"בְּכוֹר" - "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם"[322] (דברים כא, יז), מַתָּנָה קָרְיֵיהּ רַחֲמָנָא,
"וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ" - יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַיְיתָא,
"וְהַמְיַיבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו" - "בְּכוֹר"[323] (דברים כה, ו) קָרְיֵיהּ רַחֲמָנָא.

"**וַחֲכָמִים** אוֹמְרִים:
מַתָּנָה - בְּמֻכָּר".

מַאי טַעֲמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן?

"תָּשֻׁבוּ"[324] (ויקרא כה, יג) - לְרַבּוֹת אֶת הַמַּתָּנָה.
וְהָנֵי כּוּלְּהוּ - יְרוּשָׁה נִינְהוּ,
"בְּכוֹר" - אָמַר קְרָא: "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם",
מַקִּישׁ חֵלֶק בְּכוֹרָה לְחֵלֶק פָּשׁוּט,
מַה חֵלֶק פָּשׁוּט - יְרוּשָׁה,
אַף חֵלֶק בְּכוֹרָה - יְרוּשָׁה.

"**רַבִּי אֶלְעָזָר** אוֹמֵר:
בּוּלָּם - חוֹזְרִים בַּיּוֹבֵל".

סָבַר לָהּ כְּרַבָּנַן,
דְּאָמְרִי: "תָּשֻׁבוּ" - לְרַבּוֹת אֶת הַמַּתָּנָה.
וְהָנֵי כּוּלְּהוּ - מַתָּנָה נִינְהוּ,
"בְּכוֹר" - "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם", מַתָּנָה קָרְיֵיהּ רַחֲמָנָא,
"וְהַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ" - יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנַן,
"וְהַמְיַיבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו" - "בְּכוֹר" קָרְיֵיהּ רַחֲמָנָא.

רש"י

מתני'
והמייבם את אשת אחיו. ונטל חלק אחיו ירושה גמורה היא ואינו מחזיר ביובל:
מתנה כמכר. ויוצאה ביובל:
היורש את אשתו. יחזיר קרקעות לבני משפחתה בדמים וינכה להם מן הדמים ובגמ' מפרש לה:

גמ'
ירושת הבעל דאורייתא. לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו ביש נוחלין (ב"ב קיא:):
תשובו. איש אל אחוזתו קרא יתירא הוא דהא כבר נאמר (ויקרא כה) ושבתם איש אל אחוזתו והלכך לרבות את המתנה:
והנך אחריני. דמתני' להכי מודו רבנן דאינם חוזרין דכולהו ירושה נינהו:
פי שנים. מקיש חלקיו זה לזה דמה חלק פשיטותו הוי ירושה כדכתיב ביום הנחילו את בניו:
אף חלק בכורתו ירושה. וירושת הבעל דאורייתא ויבם בכור קרייה רחמנא:

---

[321] וְאִם לֹא מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ
[322] כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה
[323] וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל
[324] בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ

27. **נב, ב**

אָמַר **רַבִּי אַסִּי** אָמַר **רַבִּי יוֹחָנָן**:
הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ - לָקוֹחוֹת הֵן,
וּמַחֲזִירִין זֶה לָזֶה בַּיּוֹבֵל.

מוֹתִיב **רַב הוֹשַׁעְיָא**:
"וְאֵלּוּ שֶׁאֵין חוֹזְרִין בַּיּוֹבֵל: הַבְּכוֹרָה"!

אָמַר לֵיהּ **רַבִּי אֶלְעָזָר**:
מַאי "אֵין חוֹזְרִין"?
אֵין חוֹזְרִין לְבַטָּלָה.

מַתְקִיף לָהּ **רַב שֵׁשֶׁת**:
מִכְּלָל: דְּמַאן דְּאָמַר: "חוֹזְרִין" - חוֹזְרִין לְבַטָּלָה קָאָמַר?!

קָרֵי **רַב חָמָא** עֲלֵיהּ דְּ**רַב שֵׁשֶׁת**:
"טוֹבָה חָכְמָה עִם נַחֲלָה"[325] (קהלת ז, יא),
וְלֹא שְׁמִיעַ לֵיהּ[326] הָא דְּכִי אָתֵי **רָבִין** אָמַר **רַבִּי יוֹחָנָן**,
וְאָמְרִי לָהּ: **רַבִּי אֶלְעָזָר** אָמַר מִשּׁוּם **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ**:
מַאי "חוֹזְרִין"?
חוֹזְרִין לְבַטָּלָה.

רש"י

ומחזירין זה לזה. וחוזרין וחולקין:
אין חוזרין לבטלה. שיהא מאבד בכורתו אבל חוזרין וחולקין ונוטל פי שנים כבתחלה:
מכלל דר' אלעזר דאמר חוזרין לבטלה קאמר. בתמיה:
טובה חכמה עם נחלה. טוב טעם חכמת חריפות האמורה עם נחלת הברייתות שהיה רב ששת בעל ברייתות דאי הוה שמיע ליה לרב ששת הא דרביה לא הוה פריך מידי:

---

[325] טוֹבָה חָכְמָה עִם נַחֲלָה וְיִתְרַת לְרֹאֵי הַשָּׁמֶשׁ

[326] מסורת הש"ס, וכך משמע מפרוש רשי. גירסת וילנא: (לְהוּ).
*מתאים לפירוש רש"י שמפרש שהמשפט הזה הוא המשך דברי רב חמא שמקשה על רב ששת.
לפירוש רבינו גרשום - רב חמא בא לחזק את רב ששת, והמשפט הזה הוא קושיה של הגמרא על שניהם,
ואם כך יש להשאיר את הגירסה שכתובה בגמרא ולפסק ולסדר כך:

קָרֵי **רַב חָמָא** עֲלֵיהּ דְּ**רַב שֵׁשֶׁת**:
"טוֹבָה חָכְמָה עִם נַחֲלָה" (קהלת ז, יא).

וְלֹא שְׁמִיעַ לְהוּ הָא דְּכִי אָתֵי **רָבִין** אָמַר **רַבִּי יוֹחָנָן**...

28. **נב, ב**

"**רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה** אוֹמֵר:
הַיּוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ - יַחֲזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה,
וְינַבֶּה מֵהֶן אֶת הַדָּמִים".

מַאי קָסָבַר?
אִי קָסָבַר: יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַיְיתָא - אַמַּאי יַחֲזִיר לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה?
וְאִי קָסָבַר: יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּרַבָּנַן - דָּמִים מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ?

לְעוֹלָם קָסָבַר: יְרוּשַׁת הַבַּעַל דְּאוֹרַיְיתָא.
וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן:
כְּגוֹן שֶׁהוֹרִישָׁתוֹ אִשְׁתּוֹ בֵּית הַקְּבָרוֹת,
וּמִשּׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָה, אָמוּר רַבָּנַן: לִשְׁקוֹל דָּמֵי וְלִיהַדַּר.

וְכִדְתַנְיָא:
"הַמּוֹכֵר קִבְרוֹ,
דֶּרֶךְ קִבְרוֹ,
מְקוֹם מַעֲמָדוֹ,
וּבֵית הֶסְפֵּדוֹ - בָּאִים בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ,
מִשּׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָה".

וּמַאי "וְינַבֶּה לָהֶם מִן הַדָּמִים"?
דְּמֵי קֶבֶר אִשְׁתּוֹ.

הדרן עלך יש בכור

רש"י

מקום מעמדו. שעושין מעמדות שבעה למת:
בעל כרחו. של לוקח:
דמי קבר אשתו. דהוא חייב בקבורתה כדאמר במסכת כתובות (דף מז:):